

Jeugd in Drenthe

Basisrapport van het jeugdonderzoek 2013

Jeugd in Drenthe

Basisrapport van het jeugdonderzoek 2013

Over de gezondheid en leefgewoonten van Drentse jongeren

Februari 2015

Versie 1.0

Colofon:

Uitgave:

GGD Drenthe

Epidemiologie, Cluster GIO

Epidemiologie@ggddrenthe.nl

Auteurs:

Marjan Kuilman

Willem Jan van der Veen

Nynke van Zanden

Overname van gegevens is alleen toegestaan, mits voorzien van de volgende bronvermelding: GGD Drenthe. *Jeugd in Drenthe, Basisrapport van het jeugdonderzoek 2013, Over de gezondheid en leefgewoonten van de Drentse jongeren*. Assen, Februari 2015.

Inhoudsopgave

Samenvatting	iii
1 Inleiding	1
1.1. Leeswijzer	1
2 Gezondheid en leefgewoonten van jongeren in Drenthe	3
2.1. Dit onderzoek	3
2.2. De vragenlijst.....	3
2.3. Analyse van de resultaten	3
2.4. Patronen en relaties	4
2.5. Vergelijkingen en trends.....	4
3 Kenmerken van de onderzoeksgroep	5
3.1. Belangrijkste uitkomsten.....	5
3.2. Meting van kenmerken van de onderzoeksgroep.....	5
3.3. Resultaten in detail.....	6
4 Schoolsituatie	7
4.1. Beleving op school.....	7
4.2. Ziekteverzuim	8
4.3. Spijbelen	9
5 Gezondheid	11
5.1. Ervaren gezondheid.....	11
5.2. Aandoeningen	12
5.3. Contact met huisarts	13
5.4. Psychosociaal welbevinden	15
6 Mantelzorg	17
7 Voeding	21
8 Lichaamsbeweging	27
9 Middelengebruik	31
9.1. Roken.....	31
9.2. Alcohol.....	34
9.3. Drugsgebruik	44
10 Seksualiteit	47
11 Sociale omgeving	53
11.1. Ingrijpende gebeurtenissen.....	53
11.2. Beleving thuissituatie	55
11.3. Zorgen over thuissituatie.....	56
11.4. Ongewenste seksuele ervaring.....	57
12 Pesten	59
12.1. Gepest worden en cyberpesten	59
12.2. Pesten.....	61
13 Gehoorschade	63
14 Bekendheid Centrum Jeugd en Gezin	65
15 Beschouwing: welbevinden en probleemgedrag	67
15.1. Inleiding	67
15.2. Keuze van indicatoren	67
15.3. Veranderingen in vijf jaar tijd	68
15.4. Welbevinden en probleemgedrag in de Drentse gemeenten.....	68

15.5.	Conclusies.....	71
16	Geraadpleegde bronnen.....	73
16.1.	Digitale databases	73
16.2.	Overige bronnen.....	73
Bijlage:	De vragenlijst	75

Samenvatting

GGD Drenthe heeft van oktober 2013 tot en met januari 2014 een grootschalig onderzoek gehouden in Drenthe onder ruim 8000 jongeren uit klas één tot en met zes op het voortgezet onderwijs en in het MBO. Met dit onderzoek wordt een actueel beeld gegeven van de gezondheid en leefgewoonten van jongeren van 12 tot en met 18 jaar. Dit rapport biedt gemeenten en scholen daarmee waardevolle informatie om hun preventief gezondheidsbeleid vorm te geven. Dit onderzoek is mogelijk gemaakt door de medewerking van alle scholen van het voortgezet onderwijs in Drenthe.

De gezondheid en leefgewoonten van jongeren worden beïnvloed door een veelheid van factoren die te maken hebben met het opgroeien van brugklasser tot jong-volwassene en de context waarbinnen dat gebeurt. Een beeld van het proces van opgroeien wordt gegeven door te kijken naar de rol van leeftijd en geslacht. De context waarbinnen jongeren opgroeien wordt gevormd door het gezin waarin zij opgroeien, de school waar zij zich ontwikkelen en omgang hebben met andere jongeren, de regio waar zij hun leven doorbrengen en de samenleving waar zij deel van uitmaken. De relevantie hiervan wordt uitgewerkt door te kijken naar de rol van het opleidingsniveau en naar veranderingen in welbevinden en leefstijl die zich mogelijk hebben voorgedaan door toedoen van de recente financiële en economische crisis.

In dit rapport wordt bij alle thema's naar de rol van leeftijd gekeken. Jongeren die nog maar net begonnen zijn met hun schoolcarrière in het voortgezet onderwijs hebben andere leefgewoonten en ervaren hun gezondheid anders dan jongeren van 15 t/m 18 jaar. Jongeren uit de oudste leeftijdscategorie vinden school minder leuk, spijbelen vaker en blijven vaker van thuis van school vanwege ziekte. Pesten komt vaker voor bij jongeren van 12 t/m 14 jaar, maar in de oudste leeftijdsgroep zijn jongeren vaker slachtoffer van cyberpesten. Jongeren uit de oudste leeftijdsgroep zijn negatiever over de eigen gezondheid, zijn minder positief over de thuissituatie en maken zich meer zorgen over thuis. Naast een verminderd welbevinden gaat het ouder worden ook gepaard met een hoger risico op een ongezonde en risicovolle leefstijl.

Jongens maken een andere ontwikkeling door dan meisjes. Jongens geven minder vaak aan het leuk te vinden op school dan meisjes en spijbelen vaker. Bij meisjes is het ziekteverzuim hoger. Meisjes geven vaker dan jongens aan slachtoffer te zijn van cyberpesten. Meisjes zijn ook minder positief over de eigen gezondheid dan jongens en worden in het dagelijks leven vaker belemmerd door een ziekte of aandoening. Bij meisjes is vaker dan bij jongens sprake van psychosociale problematiek. Meisjes maken zich ook meer zorgen over de thuissituatie dan jongens en rapporteren vaker problemen die te maken hebben met de situatie binnen het gezin. Alhoewel meisjes de eigen gezondheid negatiever ervaren dan jongens, hebben zij in het algemeen gezondere eetgewoonten, roken minder en drinken minder alcohol. Jongens daarentegen voldoen vaker aan de Nederlandse Norm voor Gezond Bewegen. Het percentage dat al eens geslachtsgemeenschap heeft gehad is het hoogst onder meisjes. Meisjes hebben vaker ongewenste seksuele ervaringen dan jongens.

Goede gezondheid is niet gelijk verdeeld in de Drentse bevolking. Een belangrijk aangrijpingspunt voor gezondheidsbeleid en preventie vormt het gegeven dat verschillen in gezondheid en in leefstijl onverminderd groot zijn tussen de opleidingsniveaus. Vergeleken met jongeren met een HAVO of VWO opleiding rapporteren jongeren die een opleiding op het VMBO (TL of 'overige') volgen een minder goede gezondheid en duidelijk slechtere leefgewoonten. Onder leerlingen van het VMBO-overige is het ziekteverzuim op school relatief hoog. Deze leerlingen geven ook vaker aan te spijbelen. Leerlingen van het VMBO geven vaker aan zowel te pesten als ook slachtoffer van pesten te zijn. Leerlingen van VMBO-overige zijn het vaakst slachtoffer van cyberpesten. Leerlingen van het VMBO ervaren vaker dan andere leerlingen problemen die te maken hebben met de situatie binnen het gezin. Leerlingen van het VMBO-overige geven het vaakst aan dat ze ooit wel eens

geslachtsgemeenschap hebben gehad, VMBO leerlingen rapporteren vaker dan andere leerlingen dat ze een ongewenste seksuele ervaring hebben gehad.

Waar we nu specifiek naar hebben gekeken zijn de trends van de afgelopen vijf jaar (sinds het vorige jeugdonderzoek van 2008) en daarbinnen naar de samenhang tussen welbevinden en leefstijl. Deze periode van vijf jaar viel ongeveer samen met de financiële en economische crisis. Van deze crisis wordt gezegd dat deze weliswaar in 2014 eindigde, maar dat de sociale en maatschappelijke gevolgen ervan langer zullen voortduren. De trends die we in dit rapport signaleren passen deels in de meer omvattende ontwikkeling van verslechterende economische en maatschappelijke omstandigheden. Ze laten zien dat jongeren zich wat ongezonder zijn gaan voelen, vaker psychosociale problemen ondervinden en meer problemen tussen hun ouders en in hun familie rapporteren. De herkomst van het verminderde welbevinden van jongeren lijkt deels te liggen in een verslechtering van de gezins- en familieomstandigheden om hen heen. Daarnaast nemen we waar dat jongeren weliswaar aangeven dat zij minder op school gepest worden, maar beduidend vaker via het internet en de mobiele telefoon onheus bejegend worden. Wanneer we echter afgaan op enkele indicatoren van leefstijl komen de trends in een veel gunstiger daglicht te staan. De leefstijl van jongeren lijkt nu gezonder te zijn dan vijf jaar geleden, tot uiting komend in een afname van roken en verminderd alcoholgebruik. Hun gedrag in en rondom school lijkt ook verbeterd te zijn, want jongeren pesten minder op school en spijbelen minder vaak. Per saldo zien we een gemengd beeld van ongunstige en gunstige ontwikkelingen in de laatste jaren. In de meeste Drentse gemeenten zien we dit ook terug, waar het welbevinden van jongeren duidelijk of enigszins is afgenomen maar waar ook duidelijk sprake is van minder probleemgedrag.

1 Inleiding

Hoeveel jongeren uit Drenthe voelen zich fysiek of psychisch gezond? Welk percentage van hen rookt en drinkt alcohol? Hebben Drentse jongeren wel eens last van oorsuizen of een piep in het oor als gevolg van hard geluid? Het zijn vragen die GGD Drenthe in dit rapport 'Jeugd in Drenthe' wil beantwoorden.

De Wet Publieke Gezondheid (WPG) schrijft gemeenten voor, elke vier jaar hun voornemens met het lokaal preventief gezondheidsbeleid vast te leggen in de Nota Lokaal Gezondheidsbeleid. Om die nota vorm te geven, is inzicht nodig in de gezondheidstoestand van de bevolking en de factoren die daarop van invloed zijn. De GGD doet daarom iedere vier jaar een grootschalig onderzoek, niet alleen onder Drentse jeugdigen, maar ook onder volwassenen en ouderen in de provincie. Deze onderzoeken bieden de gemeenten informatie waarmee zij hun eigen gezondheidsbeleid vorm kunnen geven.

Om een actueel beeld te krijgen van de gezondheid en leefgewoonten van jongeren van 12 tot en met 18 jaar, heeft GGD Drenthe van oktober 2013 tot en met januari 2014 een grootschalig onderzoek gehouden onder ruim 8000 jongeren uit klas één tot en met zes op het voortgezet onderwijs en in het MBO. Dankzij de medewerking van alle scholen voor voortgezet onderwijs was dit onderzoek mogelijk. Na afloop van het invullen van de vragenlijst kreeg elke leerling een persoonlijk gezondheidsadvies.

1.1. Leeswijzer

Na het tweede hoofdstuk over de wijze waarop het onderzoek is uitgevoerd en met een beschrijving van de steekproef, wordt in de volgende hoofdstukken elke keer één gezondheidsthema gepresenteerd. Deze hoofdstukken kennen een gelijke opbouw: eerst worden de belangrijkste uitkomsten samengevat, vervolgens worden de specifieke onderdelen (vraagstellingen) van het thema besproken. De gedetailleerde resultaten zijn terug te vinden in de verschillende tabellen. Daaruit worden ook patronen en relaties afgeleid voor de determinanten leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. Waar mogelijk worden de resultaten vergeleken met de resultaten uit het onderzoek van 2008 en met landelijke cijfers.

Gemeentelijke cijfers worden in dit rapport niet gepresenteerd, per gemeente zal een apart tabellenboek worden vormgegeven. Deze resultaten per gemeente zullen digitaal beschikbaar worden gesteld op www.GezondheidsGegevensDrenthe.nl. Daar zijn ook digitale versies van dit rapport en afzonderlijke provinciale tabellen te vinden.

2 Gezondheid en leefgewoonten van jongeren in Drenthe

2.1. Dit onderzoek

Om een actueel beeld te krijgen van de gezondheid en leefgewoonten van jongeren van 12 tot en met 18 jaar, heeft GGD Drenthe in het najaar van 2013 tot begin 2014 een grootschalig onderzoek gehouden onder jongeren uit klas één tot en met zes van het voortgezet onderwijs en in het MBO.

Ruim 8000 Drentse leerlingen hebben de vragen via internet ingevuld. Alle scholen in het voortgezet onderwijs werkten aan dit onderzoek mee. Het speciaal- en praktijkonderwijs zijn niet meegenomen in het onderzoek, omdat de vraagstellingen voor deze groep leerlingen waarschijnlijk te complex zijn en de vragenlijst te lang. Na afloop van het invullen van de vragenlijst kreeg de leerling een persoonlijk gezondheidsadvies.

Het huidige jeugdonderzoek brengt de lichamelijke en psychosociale gezondheid van jongeren in kaart, beschrijft leefstijl en gedrag en geeft informatie over de sociale omgeving, het geven van mantelzorg en het hebben van gehoorschade. Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van een digitale vragenlijst die klassikaal via internet is ingevuld. Elke leerling kreeg hiervoor een kaartje met een persoonlijke inlogcode. Aan de deelnemende scholen is gevraagd of ze een lesuur en een computerruimte voor het onderzoek beschikbaar wilden stellen. Vervolgens is per onderwijsniveau en per leerjaar aangegeven hoeveel leerlingen op de betreffende school de vragenlijst zouden moeten invullen. Met name in de bovenbouw bleek het organisatorisch lastiger om een lesuur en computerruimte beschikbaar te hebben. De respons in deze groep bleef daardoor achter; die in de onderbouw voldeed wel aan de verwachting.

Vanwege het grote aantal deelnemers is een passieve toestemmingsprocedure gehanteerd. Dit houdt in dat ieder kind deelneemt aan het onderzoek, tenzij er bezwaar is gemaakt door één van beide ouders of verzorgers.

2.2. De vragenlijst

De vragenlijst is tot stand gekomen in overleg met gemeenten. Onderwerpen die aan bod kwamen waren: de lichamelijke en geestelijke gezondheid, mantelzorg, voeding en gewicht, lichaamsbeweging en roken, alcohol- en drugsgebruik, seksualiteit, sociale omgeving, gehoorschade en bekendheid met het CJG.

Er is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van landelijke standaardvraagstellingen van de Lokale en Nationale Monitor Jeugd.

In bijlage I staat de volledige vragenlijst.

2.3. Analyse van de resultaten

In deze provinciale rapportage zijn alleen de jongeren meegenomen die in Drenthe wonen. De verdeling naar geslacht en leeftijd van de onderzoekspopulatie blijkt niet overeen te komen met de werkelijke verdeling in de bevolking (zie ook tabel 3.1 in paragraaf 3.3). In de analyses is daar rekening mee gehouden door gebruik te maken van weging. De percentages in dit rapport zijn daardoor representatief voor de werkelijke bevolking.

Hoe scoort de totale groep jongeren? Dat is de eerste analysevraag bij elk onderwerp. Vervolgens worden de percentages voor verschillende groepen jongeren, bijvoorbeeld tussen jongens en meisjes of jongeren van verschillende typen onderwijs uitgerekend en statistisch geanalyseerd. Als deze analyse uitwijst dat het verschil tussen groepen statistisch niet op toeval berust dan noemen we dat een significant verschil en wordt dit verschil in de tekst benoemd door een * achter het betreffende

onderwerp. Soms lijken percentages tussen groepen van elkaar af te wijken, maar wordt daar in de tekst geen aandacht aan besteed. In dat geval zijn deze verschillen op statistische gronden aan toeval toe te schrijven.

In de vragenlijst komt het bij enkele onderwerpen voor dat niet iedereen alle vragen over dat onderwerp hoeft in te vullen. Jongeren die bijvoorbeeld geen alcohol drinken, kunnen de vervolgvragen over alcohol overslaan. In de analyse van de vervolgvragen worden dan de jongeren die geen alcohol drinken niet meer meegenomen. De percentages hebben dan niet langer betrekking op de totale groep jongeren, maar op de beperkte groep drinkers. In de tekst en de tabellen zal duidelijk worden aangegeven wanneer de percentages op een subgroep betrekking hebben.

De resultaten voor het onderwerp gehoorschade kunnen niet volledig worden gepresenteerd. De reden is dat er een fout is opgetreden bij het wegschrijven van de antwoorden op de eerste vervolgvraag over gehoorschade in het databestand. De antwoorden op de vraag wanneer jongeren last hebben van oorsuizen of een piep in de oren zijn om deze reden niet meer te achterhalen. De uitkomst van deze vraag is dan ook niet beschreven in dit rapport.

Het aantal MBO-leerlingen dat deel heeft genomen aan dit onderzoek is zo klein, dat de resultaten van dit onderwijs alleen aan de betreffende MBO-locaties zullen worden gepresenteerd. MBO leerlingen worden in dit provinciaal rapport buiten beschouwing gelaten, zoals dat ook in 2008 is gedaan.

2.4. Patronen en relaties

Risicogedrag, een minder goede gezondheid en ongezonde leefgewoonten komen bij de ene groep jongeren méér voor dan bij andere. Dit jeugdonderzoek biedt de mogelijkheid om doelgroepen, patronen en onderlinge relaties te onderzoeken en te beschrijven. In dit rapport worden de resultaten systematisch naar geslacht, leeftijd (12 tot en met 14 jaar, 15 tot en met 18 jaar) en opleiding (VMBO-overig, VMBO-theoretisch, HAVO, VWO) gepresenteerd.

2.5. Vergelijkingen en trends

Waar mogelijk, zijn de resultaten van dit onderzoek ook vergeleken met recente landelijke cijfers. Hiervoor is gebruik gemaakt van verschillende bronnen, zoals het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), het Trimbos-instituut en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). De Drentse cijfers zijn, waar dat mogelijk was, vergeleken met voorgaande onderzoeken. Echter, niet alle onderwerpen die deze keer zijn nagevraagd, zijn ook in vorige jaren nagevraagd. Dit geldt bijvoorbeeld voor de vragen over gehoorschade en vragen over de bekendheid van het CJG. Wanneer een vergelijking met landelijke cijfers of met resultaten uit eerdere Drentse onderzoeken niet mogelijk was, is de betreffende paragraaf niet in het hoofdstuk opgenomen.

3 Kenmerken van de onderzoeksgroep

Van alle scholen hebben 33 locaties voor voortgezet onderwijs meegedaan aan dit jeugdonderzoek. In totaal hebben 8096 leerlingen van 12 tot en met 18 jaar de vragenlijst volledig ingevuld.

3.1. Belangrijkste uitkomsten

Iets meer meisjes (52%) dan jongens (48%) deden mee aan dit onderzoek. Het aandeel van 12 tot en met 14 jarigen was met 60% hoger dan dat van 15 tot en met 18 jarigen (40%). De groep leerlingen die een VBMO-t of HAVO opleiding volgt, was het grootst, gevolgd door VMBO-overig en VWO leerlingen. Het percentage leerlingen van allochtone afkomst is laag (2%). De meeste leerlingen wonen thuis met hun vader en moeder (78%) en één op de elf leerlingen (8%) woont in een éénoudergezin. Het aandeel jongeren uit de gemeente Emmen (23%) is het hoogst, gevolgd door Assen (17%). Het percentage jongeren uit Tynaarlo is het laagst (3%).

3.2. Meting van kenmerken van de onderzoeksgroep

Eerst is naar het geslacht en de leeftijd van de jongere gevraagd. Vervolgens is gevraagd welk soort onderwijs ze volgen, zodat het opleidingsniveau in kaart kon worden gebracht. De etniciteit is vastgesteld door te vragen naar het geboorteland van vader, moeder en de jongere zelf. Daarna is gevraagd wie er bij de jongere in huis wonen, zodat een indeling gemaakt kon worden naar gezinssamenstelling. Onder een éénoudergezin wordt verstaan dat de jongere of bij de vader of bij de moeder in huis woont, zonder eventuele partners. Tot slot is op basis van de viercijferige postcode de gemeente waarin de jongeren woont bepaald.

3.3. Resultaten in detail

Tabel 3.1 Kenmerken van de onderzoeksgroep

		Respons aantal	Respons %	Bevolking aantal	Bevolking %
Totaal		8096	100,0	43285	100,0
Geslacht	Jongen	3859	47,7	22274	51,5
	Meisje	4237	52,3	21011	48,5
Leeftijd	12-14 jaar	4881	60,3	19326	44,6
	15-18 jaar	3215	39,7	23959	55,4
Opleiding	VMBO-overig	1669	20,6		
	VMBO-t	2414	29,8		
	HAVO	2437	30,1		
	VWO	1576	19,5		
Etniciteit	Nederlands	7808	97,7		
	Surinaams	50	0,6		
	Antilliaans, Arubaans	39	0,5		
	Turks	45	0,6		
	Marokkaans	46	0,6		
Gezinssamenstelling	Vader en moeder	6302	77,9		
	Vader/moeder en partner	522	6,5		
	Co-ouders	533	6,6		
	Eenoudergezin	663	8,2		
	Anderen/zelfstandig	72	0,9		
Gemeente	Aa en Hunze	313	3,9	2275	5,3
	Assen	1347	16,6	6036	13,9
	Borger-Odoorn	428	5,3	2341	5,4
	Coevorden	664	8,2	3100	7,2
	Emmen	1843	22,8	9273	21,4
	Hoogeveen	807	10,0	4726	10,9
	Meppel	610	7,5	2883	6,7
	Midden-Drenthe	688	8,5	3080	7,1
	Noordenveld	424	5,2	2726	6,3
	Tynaarlo	234	2,9	2947	6,8
	Westerveld	363	4,5	1599	3,7
	De Wolden	375	4,6	2299	5,3

4 Schoolsituatie

4.1. Beleving op school

Jongeren brengen een groot deel van hun tijd op school door. Om spijbelgedrag en vroegtijdig schoolverlaten te voorkomen en optimaal te kunnen leren is het belangrijk dat jongeren de school positief ervaren en met een veilig en vertrouwd gevoel naar school gaan.

4.1.1. Belangrijkste uitkomsten

De meeste leerlingen vinden het leuk of hartstikke leuk (54%) op school. Eén op de 11 leerlingen vindt het niet leuk of zelfs vreselijk op school. Meisjes, leerlingen van 12 tot en met 14 jaar en VWO leerlingen geven vaker aan het leuk te vinden op school.

4.1.2. Meting van beleving op school

Aan de jongeren is gevraagd "Hoe vind je het op school?".

4.1.3. Resultaten in detail

Tabel 4.1 Beleving school

		Beleving school				
		Hartstikke leuk	Leuk	Gaat wel	Niet leuk	Vreselijk
		%	%	%	%	%
Totaal		10	44	37	5	4
Geslacht*	Jongen	10	39	39	6	6
	Meisje	10	49	34	4	3
Leeftijd*	12-14 jaar	13	47	32	4	4
	15-18 jaar	7	41	41	6	5
Opleiding*	VMBO-overig	9	40	39	6	7
	VMBO-t	10	41	38	5	5
	HAVO	10	44	38	5	3
	VWO	10	51	32	4	3

* Significant verschil

4.1.4. Patronen en relaties

Meisjes geven vaker aan het leuk te vinden op school. Leerlingen van 12 tot en met 14 jaar vinden het vaker hartstikke leuk of leuk op school. VWO leerlingen beoordelen school vaker als positief vergeleken met leerlingen van andere opleidingsniveau's.

4.1.5. Vergelijking

Uit het landelijke HBSC onderzoek kan worden afgeleid dat een positieve schoolbeleving hoger is bij meisjes, jongere leerlingen en leerlingen op het VWO. Aangezien in het HBSC onderzoek een andere vraagstelling is gebruikt, zijn de percentages niet met elkaar te vergelijken.

4.1.6. Trends

De uitkomsten zijn vergelijkbaar met die van 2008. In 2008 gaf 56% van de leerlingen aan het leuk of hartstikke leuk te vinden op school, 37% vond het wel gaan en 9% vond het niet leuk of vreselijk op school.

4.2. Ziekteverzuim

Ziekte of een bezoek aan de huisarts leiden tot geoorloofd verzuim van school. Ziekteverzuim kan verschillende oorzaken hebben. Niet altijd is een duidelijke lichamelijke oorzaak aan te wijzen. Ook klachten zoals hoofdpijn of vermoeidheid of klachten van psychosociale aard kunnen leiden tot schoolverzuim. Als een leerling wegens ziekte veel lessen moet missen van school, is er kans dat hij/zij achterop raakt.

4.2.1. Belangrijkste uitkomsten

Bijna een kwart van de leerlingen (23%) heeft zich in de vier weken voorafgaand aan het onderzoek ziek gemeld op school, voor ten hoogste 2 dagen. Eén op de acht (13%) was 3 dagen of langer ziek. Het ziekteverzuim is hoger onder meisjes, 15-18 jarigen en leerlingen met een VMBO-overige opleiding.

4.2.2. Meting van ziekteverzuim

Gevraagd is naar het aantal dagen dat de jongere in de vier weken voorafgaand aan het onderzoek is thuis gebleven vanwege ziekte.

4.2.3. Resultaten in detail

Tabel 4.2 Aantal dagen ziek thuis vanwege ziekte, in de laatste vier weken

		Aantal dagen ziek thuis			
		Niet ziek geweest	1 dag	2 dagen	3 of meer dagen
		%	%	%	%
Totaal		62	14	10	13
Geslacht*	Jongen	67	12	9	12
	Meisje	58	16	12	15
Leeftijd*	12-14 jaar	62	16	10	12
	15-18 jaar	63	13	10	14
Opleiding*	VMBO-overig	60	12	11	17
	VMBO-t	60	15	11	15
	HAVO	64	14	10	11
	VWO	66	15	8	10

* Significant verschil

4.2.4. Patronen en relaties

Meisjes zijn in de vier weken voorafgaand aan het onderzoek vaker ziek thuis gebleven en bleven ook vaker op 2 of meer dagen ziek thuis. Leerlingen van 15 tot en met 18 jaar hebben zich vaker 3 of meer dagen ziek gemeld. Het ziekteverzuim is hoger onder leerlingen met een VMBO-overige opleiding.

4.2.5. Trends

Het percentage leerlingen dat zich ziek heeft gemeld in de vier weken voorafgaand aan het onderzoek is vergelijkbaar met het voorgaande onderzoek. In 2008 gaf 61% aan niet ziek te zijn geweest. Een kwart had zich ziek gemeld voor ten hoogste 2 dagen, 14% was 3 dagen of meer vanwege ziekte afwezig.

4.3. Spijbelen

Als een leerling wegblijft van school zonder geldige reden, dan is er sprake van spijbelen.

4.3.1. Belangrijkste uitkomsten

Een op de tien leerlingen spijbelde in de vier weken voor het onderzoek, 6% spijbelde één tot twee uur en 4% spijbelde in deze periode drie uren of meer. Spijbelen komt vaker voor bij jongens, leerlingen van 15-18 jaar en leerlingen met een VMBO-overige opleiding. De belangrijkste redenen om te spijbelen zijn 'geen zin in school' of 'omdat ik veel tussenuren heb'.

4.3.2. Meting van spijbelgedrag

In het jeugdonderzoek is het spijbelgedrag vastgesteld door te vragen naar het aantal uren dat een jongere heeft gespijbeld in de weken voor het invullen van de vragenlijst. Daarnaast is aan de leerlingen die spijbelden gevraagd naar de belangrijkste reden om te spijbelen.

4.3.3. Resultaten in detail

Tabel 4.3 Aantal uur gespijbeld, in de laatste 4 weken

	Aantal uur gespijbeld			
	Niet gespijbeld	1 uur	2 uren	3 of meer uren
	%	%	%	%
Totaal	90	4	2	4
Geslacht*				
Jongen	89	4	2	4
Meisje	92	3	2	3
Leeftijd*				
12-14 jaar	96	2	1	1
15-18 jaar	86	5	3	6
Opleiding*				
VMBO-overig	89	4	2	4
VMBO-t	92	3	1	3
HAVO	90	4	3	4
VWO	91	3	3	3

* Significant verschil

**Tabel 4.4 Belangrijkste redenen om te spijbelen
(bij jongeren die aangeven gespijbeld te hebben)**

	%
Reden om te spijbelen	
Als ik mijn huiswerk niet af heb	2
Als ik een proefwerk heb	2
Als ik geen zin heb in school	33
Als ik (veel) tussenuren heb	28
Als ik problemen heb	8
Anders	27

4.3.4. Patronen en relaties

Jongens spijbelden vaker dan meisjes. Leerlingen van 15 tot en met 18 jaar spijbelden vaker en spijbelden ook vaker 3 uren of meer. Leerlingen van het VMBO-t gaven het vaakst aan niet te spijbelen. Leerlingen van de overige VMBO opleidingen spijbelden het meest.

4.3.5. Vergelijking

In het landelijke HBSC onderzoek geeft 9% van de leerlingen aan te hebben gespijbeld in de afgelopen 4 weken. De doelgroep van dit onderzoek is scholieren t/m 16 jaar. Wanneer we het landelijke percentage spijbelaars voor de afzonderlijke leeftijden afzetten tegen de Drentse percentages, blijkt dat de scholieren in Drenthe iets minder spijbelen dan landelijk het geval is.

4.3.6. Trends

In 2008 was er al een daling van het spijbelgedrag te zien, in 2013 is het percentage leerlingen dat spijbelde verder gedaald. In 2008 werd er door 16% van alle leerlingen gespijbeld. 8% van alle leerlingen gaf in 2008 aan 3 of meer uren gespijbeld te hebben. In 2013 is dit 4%.

5 Gezondheid

5.1. Ervaren gezondheid

Ervaren gezondheid wordt ook wel subjectieve gezondheid of gezondheidsbeleving genoemd. Het oordeel dat jongeren zelf geven over hun gezondheid zegt veel over verschillende aspecten van gezondheid. Zo kan een negatief oordeel voortkomen uit een ongezonde leefstijl.

5.1.1. Belangrijkste uitkomsten

De meeste jongeren beoordelen de eigen gezondheid als goed of heel goed (84%). 16% geeft aan dat ze hun gezondheid als 'gaat wel' of 'niet zo best' ervaren. Geen van de leerlingen vindt de eigen gezondheid slecht. Meisjes zijn iets minder positief over de eigen gezondheid. De ervaren gezondheid neemt af in de oudste leeftijdsgroep. HAVO en VWO leerlingen zijn het meest positief over de eigen gezondheid.

5.1.2. Meting van ervaren gezondheid

De ervaren gezondheid wordt gemeten door jongeren de vraag te stellen hoe zij hun eigen gezondheid beoordelen: goed tot heel goed, gaat wel/niet zo best of slecht.

5.1.3. Resultaten in detail

Tabel 5.1 Ervaren gezondheid

		Ervaren gezondheid		
		Gaat wel/ (Heel) goed niet zo best Slecht		
		%	%	%
Totaal		84	16	0
Geslacht*	Jongen	87	13	0
	Meisje	80	20	0
Leeftijd*	12-14 jaar	86	14	0
	15-18 jaar	82	17	0
Opleiding*	VMBO-overig	80	19	0
	VMBO-t	83	17	0
	HAVO	85	14	0
	VWO	86	14	0

* Significant verschil

5.1.4. Patronen en relaties

Meisjes zijn minder positief over de eigen gezondheid, 20% beoordeelt haar gezondheid als 'gaat wel' of 'niet zo best' ten opzichte van 13% van de jongens. De ervaren gezondheid neemt af in de oudste leeftijdsgroep. HAVO en VWO leerlingen zijn het meest positief over de eigen gezondheid in vergelijking met leerlingen van het VMBO.

5.1.5. Vergelijking

Het CBS legt Nederlanders elk jaar deze vraag voor 'Hoe is over het algemeen uw gezondheidstoestand?'. In 2013 beantwoordde 95% van de jongeren tussen de 12 en 16 jaar deze

vraag met (zeer) goed, net als 91% van de jongeren in de leeftijd van 16 tot 20 jaar (CBS Statline, 2014). Uit het HBSC onderzoek blijkt dat 85% van de leerlingen op het voortgezet onderwijs hun gezondheid als goed tot zeer goed beleeft.

5.1.6. Trends

De percentages voor ervaren gezondheid komen overeen met die uit 2008. In het vorige onderzoek gaf ook 84% aan de gezondheid als (heel) goed te ervaren.

5.2. Aandoeningen

5.2.1. Belangrijkste uitkomsten

De meest voorkomende aandoening onder jongeren is allergie (20%). 13% van de jongeren zegt migraine te hebben en 12% heeft last van astma of bronchitis. Van de jongeren die een aandoening hebben zegt 13% sterk belemmerd te zijn.

5.2.2. Meting van aandoeningen

Heb je het afgelopen jaar één of meer van de genoemde elf aandoeningen gehad? Die vraag is de jongeren gesteld, waarbij ze bovendien moesten aangeven of de aandoening wel of niet was vastgesteld door een arts. Tot slot is gevraagd in welke mate de aandoening hen belemmert in hun dagelijks leven.

5.2.3. Resultaten in detail

Tabel 5.2 Ziekten en aandoeningen in de afgelopen 12 maanden

	Ja, wel door arts	Ja, niet door arts	Nee
	vastgesteld	vastgesteld	
	%	%	%
Astma of bronchitis	10	2	88
Chronische vermoeidheid	2	5	94
Diabetes mellitus	1	0	99
Eczeem	5	4	91
Buikklachten	3	3	94
Migraine	4	9	87
Aangeboren hartaandoening	1	0	99
ADHD	5	2	94
Anorexia of boulimia	0	0	99
Kanker	0	0	100
Allergie	13	7	80
Anders	13	5	82

Tabel 5.3 Belemmering bij dagelijkse bezigheden vanwege ziekte of aandoening (bij jongeren met een ziekte of aandoening)

		Aandoening belemmert dagelijkse bezigheden		
		Sterke mate	Lichte mate	Niet belemmerd
		%	%	%
Totaal		13	51	36
Geslacht*	Jongen	10	46	44
	Meisje	15	55	30
Leeftijd	12-14 jaar	12	50	37
	15-18 jaar	13	51	35
Opleiding*	VMBO-overig	15	52	32
	VMBO-t	15	53	32
	HAVO	11	51	38
	VWO	10	46	44

* Significant verschil

5.2.4. Patronen en relaties

De meest voorkomende aandoeningen bij jongeren zijn allergieën, migraine en astma of bronchitis. Aandoeningen die meer bij meisjes voorkomen zijn chronische vermoeidheid, eczeem, buikklachten, migraine en allergieën. Jongens hebben vaker aangegeven ADHD te hebben.

In vergelijking met de 12 tot en met 14 jarigen geven oudere leerlingen vaker aan last te hebben van astma of bronchitis, chronische vermoeidheid, buikklachten en migraine.

Jongeren met een lagere opleiding hebben vaker buikklachten, migraine of ADHD.

Van de jongeren die een ziekte of aandoening hebben, voelt 13% zich in sterke mate belemmerd bij de dagelijkse bezigheden. Iets meer dan de helft (51%) is licht belemmerd. Meisjes en leerlingen van het VMBO geven vaker aan in sterke mate belemmerd te zijn bij dagelijkse bezigheden vanwege de ziekte of aandoening.

5.2.5. Trends

In 2008 is dezelfde vraag aan jongeren voorgelegd. De percentages komen overeen met die uit 2013. Behalve voor het percentage jongeren dat een allergie heeft (gehad). In 2008 gaf 12% van de jongeren aan een allergie te hebben, al dan niet vastgesteld door een arts. In 2013 is dit opgelopen tot 20%.

5.3. Contact met huisarts

5.3.1. Belangrijkste uitkomsten

40% van alle jongeren heeft in de 3 maanden voorafgaand aan het onderzoek contact gehad met de huisarts. Meisjes, 15 tot en met 18 jarigen en leerlingen van het VMBO hadden vaker contact met de huisarts.

5.3.2. Meting van contacten met huisarts

Aan de jongeren is gevraagd of ze in de laatste drie maanden contact met de huisarts hebben gehad.

5.3.3. Resultaten in detail

Tabel 5.4 Contact met huisarts in de afgelopen 3 maanden

		Contact met huisarts	
		Ja	Nee
		%	%
Totaal		40	60
Geslacht*	Jongen	34	66
	Meisje	47	53
Leeftijd*	12-14 jaar	35	65
	15-18 jaar	44	56
Opleiding*	VMBO-overig	44	56
	VMBO-t	41	59
	HAVO	39	61
	VWO	38	62

* Significant verschil

5.3.4. Patronen en relaties

Meisjes gaan vaker naar de huisarts dan jongens. De oudste leeftijdsgroep heeft in de drie maanden voorafgaand aan het onderzoek vaker contact met de huisarts gehad dan de jongste groep. VMBO leerlingen zijn de afgelopen drie maanden vaker naar de huisarts geweest dan leerlingen van andere opleidingsniveau's.

5.3.5. Trends

In 2008 was 43% van de leerlingen in de afgelopen 3 maanden naar de huisarts geweest. Dit is hoger dan in 2013. Destijds bezocht 36% van de jongens en 50% van de meisjes de huisarts en ging 38% van de 12 tot en met 14 jarigen en 47% van de 15 tot en met 18 jarigen naar de huisarts.

5.4. Psychosociaal welbevinden

Psychosociale problemen hebben, zeker bij jongeren, een grote impact op de kwaliteit van leven. Ze hangen direct samen met hun eigen gevoel van welbevinden, maar vaak ook met hun lichamelijke gezondheid en het algehele functioneren. Psychosociale problematiek belemmert een gezonde ontwikkeling en maakt het moeilijk om deel te nemen aan de samenleving. Jongeren die al vroeg te maken krijgen met deze problematiek, hebben een grotere kans om ook op latere leeftijd psychische problemen te krijgen.

5.4.1. Belangrijkste uitkomsten

Van alle jongeren heeft 4% een indicatie voor matig tot ernstige psychosociale problematiek en 9% heeft milde problematiek. Meer meisjes dan jongens hebben een indicatie voor psychosociale problematiek. Jongeren die een VWO opleiding volgen hebben het minst vaak psychosociale problemen.

5.4.2. Meting van psychosociaal welbevinden

Voor het meten van de psychosociale gezondheid is de SDQ (*Strengths and Difficulties Questionnaire*) vragenlijst gebruikt. De vragenlijst bevat 25 vragen, zoals 'ik pieker veel' en 'ik denk na voor ik iets doe' en meet de mogelijke aanwezigheid van psychosociale problemen. Uit de antwoorden op deze vragen wordt een score berekend. Op grond van deze score kunnen jongeren ingedeeld worden in drie groepen: de groep die geen indicatie voor problemen heeft (score 0-15), de groep met een indicatie voor milde psychosociale problematiek (score 16-19) of de groep met een indicatie voor matig tot ernstige psychosociale problematiek (score 20 en hoger).

5.4.3. Resultaten in detail

Tabel 5.5 Indicatie voor psychosociale problematiek

		Indicatie voor psychosociale problematiek		
		Geen	Mild	Matig/ernstig
		(≤15)	(16-19)	(≥20)
		%	%	%
Totaal		87	9	4
Geslacht*	Jongen	89	7	4
	Meisje	84	11	5
Leeftijd	12-14 jaar	87	8	5
	15-18 jaar	86	9	4
Opleiding*	VMBO-overig	81	12	6
	VMBO-t	86	9	5
	HAVO	89	8	3
	VWO	91	6	3

* Significant verschil

5.4.4. Patronen en relaties

Meer meisjes dan jongens hebben een indicatie voor psychosociale problematiek. Van alle meisjes heeft 11% een indicatie voor milde problematiek en 5% matig tot ernstige problematiek. Jongeren die een VWO opleiding volgen hebben het minst vaak psychosociale problemen (9%).

5.4.5. Trends

In 2008 had 8% van alle jongeren een indicatie voor milde en 4% voor matig tot ernstige psychosociale problematiek. De percentages zijn vergelijkbaar met die uit 2013 (9% en 4%).

6 Mantelzorg

Opgroeien met een ziek of gehandicapt familielid kan van jongeren veel eisen. Jongeren dragen al jong de zorg voor hun familielid, hebben een grote verantwoordelijkheid en komen soms minder toe aan zichzelf, een bijbaantje of zelfs aan school. Door te veel verantwoordelijkheid en te weinig tijd voor zichzelf, voor vrienden en voor deelname aan culturele activiteiten lopen zij een verhoogd risico op problemen in de ontwikkeling.

6.1.1. Belangrijkste uitkomsten

Eén op de twintig jongeren in Drenthe geeft mantelzorg. Jongens en meisjes geven even vaak mantelzorg. Leerlingen die een HAVO of VWO opleiding volgen geven minder vaak aan zorg te dragen voor een huisgenoot. Van de groep jonge mantelzorgers zorgt bijna een kwart vrijwel elke dag van de week voor een hulpbehoevende huisgenoot. 60% geeft deze zorg al langer dan een jaar. Eén op de tien mantelzorgers voelt zich tamelijk zwaar belast of zelfs overbelast als gevolg van de zorg die ze geven. 12% tot 19% van de mantelzorgers geeft aan tijd te kort te komen voor school en vrije tijdsbesteding.

6.1.2. Meting van mantelzorg

Om een beeld te krijgen van het aantal jongeren dat mantelzorg geeft is aan alle jongeren gevraagd of ze iemand in huis verzorgen die gehandicapt of langdurig ziek is. Vervolgens is aan de groep jongeren die mantelzorg verleent, nog een aantal vragen gesteld. Zo is gevraagd hoe vaak en hoe lang ze de zorg aan de betreffende persoon verlenen. In hoeverre dit een belasting voor hen is, werd duidelijk door te vragen of het geven van mantelzorg invloed had op hun tijdsbesteding. Ook is gevraagd hoe belastend zij de werkzaamheden vinden. Deze laatste resultaten zijn niet meer uitgesplitst naar geslacht, leeftijd en opleidingsniveau, omdat de aantallen daarvoor te klein zijn.

6.1.3. Resultaten in detail

Tabel 6.1 Geven van mantelzorg

		Mantelzorg geven	
		Geeft mantelzorg	Geeft niet
		%	%
Totaal		5	95
Geslacht	Jongen	5	95
	Meisje	4	96
Leeftijd	12-14 jaar	4	96
	15-18 jaar	5	95
Opleiding*	VMBO-overig	8	92
	VMBO-t	5	95
	HAVO	3	97
	VWO	3	97

* Significant verschil

**Tabel 6.2 Aantal keer per week geven van mantelzorg
(bij jongeren die mantelzorg geven)**

		%
Aantal keer per week	Minder dan 1 keer per week	33
	1 keer per week	13
	2 tot 3 keer per week	24
	4 tot 5 keer per week	7
	6 tot 7 keer per week	23

**Tabel 6.3 Duur van het geven van mantelzorg
(bij jongeren die mantelzorg geven)**

		%
Hoe lang geef je al mantelzorg	1 maand	21
	Half jaar	10
	1 jaar	8
	Langer dan een jaar	61

**Tabel 6.4 Ervaren belasting mantelzorg
(bij jongeren die mantelzorg geven)**

		%
Ervaren belasting mantelzorg	Niet of nauwelijks belast	63
	Een beetje belast	27
	Tamelijk zwaar belast	5
	Zeer zwaar belast	3
	Overbelast	2

**Tabel 6.5 Minder tijd kunnen besteden aan activiteit
vanwege het geven van mantelzorg
(bij jongeren die mantelzorg geven)**

	Ja	Nee
	%	%
School	17	83
Sport	12	88
Hobby	19	81
Uitgaan	18	82

6.1.4. Patronen en relaties

Jongens (5%) en meisjes (4%) geven even vaak mantelzorg. Leerlingen die een HAVO of VWO opleiding volgen geven minder vaak aan zorg te dragen voor een huisgenoot (beiden 3%) in vergelijking met leerlingen die een VMBO-overige opleiding volgen (8%).

6.1.5. Vergelijking

Landelijke cijfers over jonge mantelzorgers lopen uiteen omdat de vraagstellingen verschillend zijn. Naar schatting groeit 1 op de tien kinderen op met een chronisch zieke of gehandicapte ouder.

6.1.6. Trends

Het percentage jongeren dat zorg verleent aan een huisgenoot is niet veranderd ten opzichte van 2008. Toen antwoordde ook 5% van alle jongeren mantelzorg te geven.

7 Voeding

Pubers groeien hard en hebben hiervoor voedingsstoffen nodig. Het voedingscentrum adviseert jongeren bewuste keuzes te maken als ze iets tussen de maaltijden door willen eten. Daarnaast is het belangrijk de dag te beginnen met een ontbijt. Wie niet ontbijt, gaat dit later op de dag vaak compenseren met calorierijke tussendoortjes.

Een ongezond voedingspatroon heeft nadelige gevolgen voor de gezondheid. Ongezonde voeding kan niet alleen overgewicht tot gevolg hebben maar het is ook een belangrijke risicofactor voor onder andere hart- en vaatziekten, diabetes type 2 en kanker.

7.1.1. Belangrijkste uitkomsten

Ruim een kwart van alle jongeren ontbijt niet elke dag. Meisjes, jongeren van 15 - 18 jaar en VMBO leerlingen slaan vaker een ontbijt over.

39% van de Drentse jeugd drinkt elke dag frisdrank, 10% bijna elke dag en 41% op 1 tot 4 dagen in de week. Van de jongeren die frisdrank drinken, geeft eenderde aan 3 glazen of meer per dag te drinken. Eén op de tien jongeren eet elke dag snacks, 6% eet op 5 tot 6 dagen in de week snacks. Bijna de helft van de jongeren die snacks eten, eet 2 of meer porties of stuks per dag.

Eén vijfde van alle Drentse scholieren snoept elke dag, 11% snoept op 5 of 6 dagen in de week. De meeste leerlingen (85%) eten op deze dagen 1 of 2 stuks of porties snoep per keer.

Jongens, leerlingen van 15-18 jaar en leerlingen van het VMBO hebben slechtere voedingsgewoonten. Een uitzondering hierop is het snoepgedrag. In de jongste leeftijdscategorie en op het HAVO en VWO wordt meer gesnoept.

7.1.2. Meting van voeding

In dit jeugdonderzoek is gevraagd naar het ontbijtgedrag en de consumptie van frisdrank, snacks en snoep. Dit is gedaan door te vragen hoeveel dagen per week jongeren ontbijten. Voor frisdrank, snacks en snoep is gevraagd naar het aantal dagen per week dat jongeren deze levensmiddelen consumeren en naar het aantal glazen of aantal porties of stuks gevraagd.

7.1.3. Resultaten in detail

Tabel 7.1 Aantal dagen per week ontbijten

		Ontbijtgedrag			
		(Bijna) nooit	1-4 dagen	5-6 dagen	Elke dag
		%	%	%	%
Totaal		6	9	13	72
Geslacht*	Jongen	5	8	12	75
	Meisje	7	10	14	68
Leeftijd*	12-14 jaar	5	7	12	76
	15-18 jaar	8	10	14	68
Opleiding*	VMBO-overig	12	13	12	63
	VMBO-t	7	11	13	69
	HAVO	4	8	14	74
	VWO	3	4	12	81

* Significant verschil

Tabel 7.2 Aantal dagen per week frisdrank drinken

		Aantal dagen frisdrank			
		(Bijna) nooit	1-4 dagen	5-6 dagen	Elke dag
		%	%	%	%
Totaal		9	41	10	39
Geslacht*	Jongen	7	42	11	40
	Meisje	12	41	9	38
Leeftijd*	12-14 jaar	9	46	10	35
	15-18 jaar	10	37	10	43
Opleiding*	VMBO-overig	8	40	9	42
	VMBO-t	9	45	9	37
	HAVO	10	41	11	39
	VWO	12	39	11	38

* Significant verschil

Tabel 7.3 Aantal glazen frisdrank, per dag (bij jongeren die frisdrank drinken)

		Frisdrank glazen			
		1 glas	2 glazen	3 glazen	Meer dan 3 glazen
		%	%	%	%
Totaal		27	40	18	15
Geslacht*	Jongen	24	39	19	18
	Meisje	32	41	17	11
Leeftijd*	12-14 jaar	30	40	16	14
	15-18 jaar	25	40	19	16
Opleiding*	VMBO-overig	21	38	19	22
	VMBO-t	25	38	20	17
	HAVO	29	42	18	12
	VWO	35	41	15	9

* Significant verschil

Tabel 7.4 Aantal dagen per week snacks eten

		Aantal dagen snacks			
		(Bijna) nooit	1-4 dagen	5-6 dagen	Elke dag
		%	%	%	%
Totaal		9	75	6	11
Geslacht*	Jongen	8	72	7	13
	Meisje	10	77	5	8
Leeftijd*	12-14 jaar	10	76	5	9
	15-18 jaar	8	73	6	12
Opleiding*	VMBO-overig	10	72	6	12
	VMBO-t	9	73	6	12
	HAVO	7	76	7	10
	VWO	9	78	5	8

* Significant verschil

Tabel 7.5 Aantal snacks eten, per dag (bij jongeren die snacks eten)

		Aantal snacks per dag			
		1 portie/stuk	2 porties/stuks	3-5 porties/stuks	6 of meer porties/stuks
		%	%	%	%
Totaal		54	32	12	2
Geslacht*	Jongen	48	34	15	2
	Meisje	60	31	9	1
Leeftijd*	12-14 jaar	57	31	10	1
	15-18 jaar	51	34	14	2
Opleiding*	VMBO-overig	52	31	15	2
	VMBO-t	55	31	12	2
	HAVO	52	35	12	1
	VWO	56	32	11	1

* Significant verschil

Tabel 7.6 Aantal dagen per week eten van snoep

		Aantal dagen snoep			
		(Bijna) nooit	1-4 dagen	5-6 dagen	Elke dag
		%	%	%	%
Totaal		20	48	11	20
Geslacht*	Jongen	20	46	11	23
	Meisje	20	51	11	18
Leeftijd*	12-14 jaar	17	48	12	23
	15-18 jaar	23	48	10	18
Opleiding*	VMBO-overig	25	47	8	20
	VMBO-t	20	48	10	21
	HAVO	19	48	13	20
	VWO	16	50	13	21

* Significant verschil

Tabel 7.7 Aantal porties of stuks snoep per dag (bij jongeren die snoep eten)

		Aantal porties/stuks snoep per dag			
		1 of minder	2 porties	3-5 porties	6 of meer porties
		%	%	%	%
Totaal		56	29	13	2
Geslacht*	Jongen	50	31	15	3
	Meisje	62	26	11	1
Leeftijd*	12-14 jaar	58	29	11	2
	15-18 jaar	54	29	14	3
Opleiding*	VMBO-overig	52	28	17	3
	VMBO-t	55	29	14	3
	HAVO	58	28	12	1
	VWO	59	30	9	2

* Significant verschil

7.1.4. Patronen en relaties

Meisjes, jongeren van 15 - 18 jaar en VMBO leerlingen slaan vaker een ontbijt over. Jongens, leerlingen van 15-18 jaar en leerlingen van het VMBO hebben slechtere voedingsgewoonten. Ze drinken vaker en meer glazen frisdrank per dag. Ook eten ze vaker en meer snacks. Een uitzondering hierop is het snoepgedrag. In de jongste leeftijdscategorie en op het HAVO en VWO wordt meer gesnoept. Ze nuttigen daarentegen wel minder porties of stuks.

7.1.5. Vergelijking

Een grote meerderheid (80%) van de Nederlandse jongeren op het voortgezet onderwijs antwoordt iedere doordeweekse dag te ontbijten. Ongeveer 3 op de 10 jongeren eet dagelijks snoep of chocola en ruim een kwart drinkt dagelijks suikerhoudende frisdrank.

In vergelijking met deze landelijke cijfers uit het HBSC onderzoek eten minder jongeren in Drenthe elke dag snoep. Daarentegen ontbijten minder jongeren elke dag en drinken meer jongeren elke dag frisdrank.

7.1.6. Trends

In 2008 is niet gevraagd naar de consumptie van frisdrank, snacks en snoep. Vergelijkbare cijfers zijn er alleen over het ontbijtgedrag. Het percentage jongeren dat elke dag een ontbijt eet is nauwelijks veranderd ten opzichte van 2008.

8 Lichaamsbeweging

Regelmatig bewegen heeft een gunstig effect op de gezondheid. Je blijft niet alleen fit, maar beperkt ook de kans op overgewicht of obesitas.

8.1.1. Belangrijkste uitkomsten

Slechts één op de tien leerlingen voldoet aan de Nederlandse Norm voor Gezond Bewegen (NNGB). Jongens voldoen vaker aan deze norm dan meisjes. Van de groep jongeren die aan de NNGB voldoet fietst ruim een kwart (27%) op vijf dagen per week een uur of langer naar school, sport 25% op vijf dagen minstens een uur bij een sportclub en 23% gedurende vijf dagen buiten een sportvereniging om. Van alle jongeren is 70% lid van een sportvereniging. Jongens, 12-14 jarigen en HAVO- en VWO-leerlingen zijn vaker lid van een sportvereniging dan meisjes, 15-18 jarigen en leerlingen van het VMBO.

Meer dan de helft van de jongeren kijkt bijna elke dag televisie, 21% kijkt bijna elke dag minstens twee uur TV. 28% zit vrijwel elke dag minstens drie uur te computeren of te gamen.

8.1.2. Meting van lichaamsbeweging

De Nederlandse norm voor gezond bewegen (NNGB) verschilt per doelgroep. Voor de jongeren beneden de 18 jaar geldt dat ze dagelijks een uur matig intensief moeten bewegen, waarbij de activiteiten minimaal tweemaal per week gericht moeten zijn op handhaving of verbetering van de lichamelijke fitheid.

In het jeugdonderzoek is gevraagd naar de beweging in de zomer en in de winter. Op basis van deze vraag naar lichaamsbeweging kan de NNGB berekend worden. Leerlingen voldoen aan de norm als ze én in de zomer én in de winter gedurende een uur per dag actief zijn.

Naast de lichaamsbeweging in de zomer en de winter is gevraagd naar sporten op school, bij een vereniging en buiten verenigingsverband om. Ook is gevraagd hoe vaak en hoe lang ze naar school fietsen of lopen.

Om een beeld te krijgen van de inactiviteit van jongeren is gevraagd hoe vaak en hoe lang ze per week TV kijken of buiten schooltijd computeren, internetten of op de gameboy spelen.

8.1.3. Resultaten in detail

Tabel 8.1 Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB)

		NNGB	
		Normactief	Niet normactief
		%	%
Totaal		11	89
Geslacht*	Jongen	12	88
	Meisje	10	90
Leeftijd	12-14 jaar	10	90
	15-18 jaar	11	89
Opleiding	VMBO-overig	12	88
	VMBO-t	11	89
	HAVO	10	90
	VWO	11	89

* Significant verschil

Tabel 8.2 Lidmaatschap van sportclub

		Lid sportclub	
		Ja	Nee
		%	%
Totaal		70	30
Geslacht*	Jongen	72	28
	Meisje	68	32
Leeftijd*	12-14 jaar	76	24
	15-18 jaar	66	34
Opleiding*	VMBO-overig	61	39
	VMBO-t	71	29
	HAVO	73	27
	VWO	74	26

* Significant verschil

**Tabel 8.3 Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB),
in relatie tot fietsen/lopen naar school**

		Fietsen/lopen naar school	
		5 dagen een uur of langer/dag	Minder lang of minder vaak
		%	%
NNGB	Normactief	27	73
	Niet normactief	18	82
Totaal		19	81

**Tabel 8.4 Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB),
in relatie tot sporten in verenigingsverband**

		Sporten in verenigingsverband	
		5 dagen een uur of langer/dag	Minder lang of minder vaak
		%	%
NNGB	Normactief	25	75
	Niet normactief	10	90
Totaal		11	89

**Tabel 8.5 Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB),
in relatie tot sporten buiten vereniging om**

		Sporten buiten vereniging om	
		5 dagen een uur of langer/dag	Minder lang of minder vaak
		%	%
NNGB	Normactief	23	77
	Niet normactief	7	93
Totaal		8	92

Tabel 8.6 Frequentie en duur van televisie kijken.

		Geslacht		Leeftijd			Opleiding			Totaal
		Jongen	Meisje	12-14	15-18	VMBO-	VMBO-t	HAVO	VWO	
				jaar	jaar	overig				
		%	%	%	%	%	%	%	%	%
Aantal dagen per week TV kijken ^{2,3}	5 dg per week of minder	42	43	40	44	42	41	42	46	43
	6 dg per week of meer	58	57	60	56	58	59	58	54	57
Duur per dag TV kijken ^{1,2,3}	Minder dan 2 uur per dag	74	77	77	74	66	71	79	85	75
	Langer dan 2 uur per dag	26	23	23	26	34	29	21	15	25
TV kijken ^{1,2,3}	>=6 dg langer dan 2 uur per dag	21	19	19	21	26	23	17	12	20
	Minder vaak/frequent	79	81	81	79	74	77	83	88	80

¹ verschil tussen jongens en meisjes

² verschil tussen leeftijdsgroepen

³ verschil tussen opleidingsniveaus

Tabel 8.7 Frequentie en duur van achter de computer, internet of gameboy zitten.

		Geslacht		Leeftijd			Opleiding			Totaal
		Jongen	Meisje	12-14	15-18	VMBO-	VMBO-t	HAVO	VWO	
				jaar	jaar	overig				
		%	%	%	%	%	%	%	%	%
Aantal dagen per week PC/internet ^{1,2,3}	5 dg per week of minder	31	27	34	25	34	29	27	26	29
	6 dg per week of meer	69	73	66	75	66	71	73	74	71
Duur per dag PC/internet ^{2,3}	Minder dan 3 uur per dag	70	69	75	65	62	66	72	79	70
	Langer dan 3 uur per dag	30	31	25	35	38	34	28	21	30
Gebruik PC, internet/gameboy ^{1,2,3}	>=6 dg langer dan 3 uur per dag	28	30	23	33	34	32	26	20	29
	Minder vaak/frequent	72	70	77	67	66	68	74	80	71

¹ verschil tussen jongens en meisjes

² verschil tussen leeftijdsgroepen

³ verschil tussen opleidingsniveau's

8.1.4. Patronen en relaties

Eén op de tien jongeren in Drenthe voldoet aan de NNGB. Jongens voldoen vaker aan de norm dan meisjes. Zij zijn ook vaker lid van een sportclub. Jongeren uit de jongste leeftijdsgroep geven vaker aan lid van een sportclub te zijn in vergelijking met jongeren van 15 tot en met 18 jaar.

Jongeren die gedurende vijf dagen per week een uur of langer moeten fietsen naar school, zijn vaker normactief dan jongeren die minder vaak of minder lang naar school moeten fietsen.

Er bestaan ook verschillen in lidmaatschap tussen de opleidingsniveaus. Naarmate het opleidingsniveau toeneemt, neemt ook het percentage jongeren dat lid is van een sportvereniging toe.

Eén op de vijf jongeren kijkt vrijwel elke dag meer dan twee uur per dag TV. Jongeren van 12 tot en met 14 jaar kijken vaker bijna elke dag televisie in vergelijking met jongeren uit de oudste leeftijdscategorie. Wel kijken ze dan minder lang TV. Bij de groep leerlingen uit een lager opleidingsniveau is het percentage TV-kijkers hoger dan bij de groep met een hogere opleiding. Ook blijkt dat meer jongens dan meisjes op vrijwel elke dag meer dan 2 uur TV kijken.

Voor het gebruik van internet zien we tussen de opleidingsniveaus dezelfde verschillen. Hoe lager het opleidingsniveau, hoe hoger het percentage jongeren dat vaak en lang achter de computer zit. Meisjes en jongeren uit de oudste leeftijdsgroep zitten vaker vrijwel elke dag achter de computer dan jongens en jongeren uit de jongste leeftijdsgroep.

8.1.5. Vergelijking

In dit jeugdonderzoek geeft 70% van de jongeren op het VO aan lid te zijn van een sportclub. Landelijke cijfers zijn afkomstig uit het HBSC onderzoek. In dit onderzoek gaf 71% van de 12 tot en met 16 jarigen op het voortgezet onderwijs lid te zijn van een sportclub. Zoals ook in Drenthe te zien is neemt het percentage af naarmate jongeren ouder worden.

Landelijke cijfers over de duur van TV kijken en computergebruik zijn niet vergelijkbaar. Hetzelfde HBSC onderzoek toont aan dat 48% van de jongeren in Nederland minstens 3 uur TV kijkt op een doordeweekse dag, 41% doet computerspelletjes en 53% gebruikt gedurende 3 uur per doordeweekse dag een computer, tablet of telefoon voor iets anders dan spelletjes (inclusief huiswerk maken).

Het percentage jongeren dat in Drenthe voldoet aan de NNGB ligt iets lager dan het landelijke percentage dat TNO heeft gemeten ten behoeve van de monitoring van het Convenant Gezond Gewicht eind december 2013. Uit dit onderzoek blijkt dat 13% van de Nederlandse jongeren in de leeftijd van 12-17 jaar voldoet aan de NNGB.

8.1.6. Trends

Het percentage jongeren dat voldoet aan de NNGB is iets lager dan in 2008. Toen voldeed 13% van de Drentse jongeren aan de NNGB. In 2008 was het percentage jongeren dat lid was van een sportvereniging 72%. In 2013 is dit percentage iets lager (70%).

Het percentage jongeren dat vrijwel elke dag gedurende 2 uur of meer TV kijkt is sinds 2008 afgenomen van 25% naar 20%. Daarentegen is het percentage jongeren dat vrijwel elke dag langer dan drie uur gebruik maakt van PC, internet of gameboy toegenomen van 17% in 2008 naar 29% in 2013.

9 Middelengebruik

9.1. Roken

Roken is slecht voor de gezondheid en is zowel geestelijk als lichamelijk verslavend. Het is korte tijd opwekkend, maar heeft ook trillende handen of een snellere hartslag tot gevolg. Op lange termijn heeft roken nadelige gevolgen voor de gezondheid: het zorgt niet alleen voor een slechte conditie maar vergroot ook de kans op hart- en vaatziekten, bronchitis en kanker.

9.1.1. Belangrijkste uitkomsten

Eén op de drie jongeren in Drenthe heeft wel eens gerookt. 17% van de jongeren rookte op het moment van het onderzoek, waarvan 8% iedere dag. Het percentage rokers is het hoogst in de oudste leeftijdsgroep en jongens roken vaker iedere dag dan meisjes. Onder lager opgeleiden is het percentage rokers het hoogst.

Van de Drentse jongeren heeft 28% wel eens waterpijp gerookt. Van deze jongeren gaf 36% aan in de vier weken voor het onderzoek waterpijp gerookt te hebben, 9% zelfs 1 keer per week of vaker. Jongens, 16 tot en met 18 jarigen en leerlingen van het VMBO hebben vaker aangegeven wel eens waterpijp gerookt te hebben.

9.1.2. Meting van roken

‘Heb je wel eens gerookt?’ was de beginvraag, om het percentage jongeren dat ooit heeft gerookt, vast te stellen. Vervolgens is gevraagd hoe vaak jongeren op het moment van het onderzoek roken. Daarna werd de vraag gesteld of ze wel eens een waterpijp hebben gerookt. Aan de jongeren die deze vraag bevestigend beantwoordden is gevraagd hoe vaak ze waterpijp hebben gerookt in het hele leven en in de laatste 4 weken.

Roken en alcohol- of drugsgebruik hangen vaak samen. Omdat, tot 2014, jongeren onder de 16 het advies krijgen geen alcoholische dranken te drinken, worden daarom de resultaten ook voor het rookgedrag gepresenteerd naar leeftijdscategorieën 12 tot en met 15 jaar en 16 tot en met 18 jaar.

9.1.3. Resultaten in detail

Tabel 9.1 Wel eens gerookt hebben

		Wel eens gerookt	
		Ja	Nee
		%	%
Totaal		34	66
Geslacht*	Jongen	36	64
	Meisje	32	68
Leeftijd*	12-15 jaar	28	72
	16-18 jaar	52	48
Opleiding*	VMBO-overig	49	51
	VMBO-t	36	64
	HAVO	30	70
	VWO	23	77

* Significant verschil

Tabel 9.2 Frequentie van roken op dit moment

		Roken nu			
		Ik rook nu niet	<1x per week	≥1x per week,	
				niet iedere dag	iedere dag
		%	%	%	%
Totaal		83	5	4	8
Geslacht*	Jongen	83	5	3	9
	Meisje	84	5	4	7
Leeftijd*	12-15 jaar	87	4	3	5
	16-18 jaar	72	8	5	15
Opleiding*	VMBO-overig	74	6	5	15
	VMBO-t	82	6	4	8
	HAVO	85	5	3	6
	VWO	91	4	2	3

* Significant verschil

Tabel 9.3 Wel eens waterpijp gerookt hebben

		Waterpijp roken	
		Ja	Nee
		%	%
Totaal		28	72
Geslacht*	Jongen	31	69
	Meisje	24	76
Leeftijd*	12-15 jaar	20	80
	16-18 jaar	48	52
Opleiding*	VMBO-overig	33	67
	VMBO-t	28	72
	HAVO	27	73
	VWO	22	78

* Significant verschil

**Tabel 9.4 Frequentie van waterpijp roken in hele leven
(bij jongeren die al eens waterpijp hebben gerookt)**

		Hoe vaak waterpijp gerookt in hele leven		
		1 keer	<1 keer p wk	1 keer per week of vaker
		%	%	%
Totaal		20	27	52
Geslacht*	Jongen	19	25	56
	Meisje	22	31	47
Leeftijd*	12-15 jaar	24	26	51
	16-18 jaar	16	29	54
Opleiding*	VMBO-overig	17	23	60
	VMBO-t	20	27	52
	HAVO	20	30	49
	VWO	25	28	48

* Significant verschil

**Tabel 9.5 Frequentie van waterpijp roken in de afgelopen 4 weken
(bij jongeren die al eens waterpijp hebben gerookt)**

		Hoe vaak waterpijp gerookt in afg. 4 wk			
		Niet gebruikt in		1 keer per week	
		afg 4 wk	1 keer	<1 keer p wk	of vaker
		%	%	%	%
Totaal		64	17	10	9
Geslacht	Jongen	62	17	11	11
	Meisje	66	17	10	7
Leeftijd*	12-15 jaar	60	18	11	11
	16-18 jaar	68	15	9	7
Opleiding*	VMBO-overig	55	19	14	12
	VMBO-t	60	17	12	11
	HAVO	73	14	8	6
	VWO	68	18	7	8

* Significant verschil

9.1.4. Patronen en relaties

Het percentage jongeren dat wel eens gerookt heeft is het hoogst in de oudste leeftijdsgroep en onder jongens en leerlingen met een VMBO opleiding. VWO leerlingen roken het minst vaak (23%). Onder HAVO en VMBO-t en VMBO-overig leerlingen is dit respectievelijk 30%, 36% en 49%. Van alle jongeren rookt 24% elke dag, 10% rookt meer dan één keer per week maar niet iedere dag en 15% rookt minder dan één keer per week. Jongens, 16 tot en met 18 jarigen en leerlingen met een VMBO-overige opleiding roken frequenter in verhouding tot de andere groepen. In Drenthe heeft 28% van de jongeren wel eens een waterpijp gerookt. Dit werd vaker en frequenter gedaan door jongens, 16 tot en met 18 jarigen en leerlingen met een VMBO-overige opleiding.

9.1.5. Vergelijking

Uit het HBSC onderzoek blijkt dat 22% procent van de jongeren van 12 tot en met 16 jarigen ooit gerookt heeft; het percentage dagelijkse rokers is beduidend lager: ruim 4%. In Drenthe wordt er door meer jongeren meer gerookt. 28% van de 12 tot en met 15 jarigen geeft aan ooit gerookt te hebben en 5% rookt dagelijks.

9.1.6. Trends

Sinds het voorgaande onderzoek is het percentage jongeren dat wel eens gerookt heeft gedaald van 39% in 2008 naar 34% in 2013. Het percentage rokers dat rookte op het moment van het onderzoek is niet veranderd sinds 2008. Ook bleef het percentage jongeren dat iedere dag rookt gelijk.

9.2. Alcohol

De risico's van alcoholgebruik onder jongeren zijn groot. Langdurig zwaar alcoholgebruik, maar ook incidenteel overmatig alcoholgebruik kan de hersenontwikkeling onherstelbaar beschadigen. Jongeren zijn gevoeliger voor alcoholische schade dan volwassenen. Wie op jonge leeftijd begint met het drinken van alcohol, loopt bovendien meer kans op schadelijk drinkgedrag op latere leeftijd. Korte-termijneffecten van een schadelijk alcoholpatroon zijn bijvoorbeeld verwondingen, ongevallen, alcoholvergiftiging en risicovol seksueel gedrag.

9.2.1. Belangrijkste uitkomsten

Van alle jongeren heeft 57% wel eens alcohol gedronken. Van de jongeren die alcohol hebben gedronken heeft 7% dit elf keer of vaker gedaan in de afgelopen vier weken. Bijna één op de vijf leerlingen drinkt op een doordeweekse dag; 23% drinkt dan 3 glazen of meer.

De meeste jongeren drinken in het weekend, namelijk 85%. Er wordt dan ook meer gedronken; 63% van de weekenddrinkers drinkt 3 glazen of meer. Een kwart (26%) drinkt zelfs 7 glazen of meer. 59% van de drinkers geeft in de vier weken voor het onderzoek aan bij één of meer gelegenheden, vijf glazen of meer alcohol te hebben gedronken. 28% van de drinkers is in deze periode dronken of aangeschoten geweest.

Jongeren drinken vooral bij anderen thuis of met anderen in eigen huis. De discotheek (34%), café (27%) of keet, hok of schuur (22%) zijn ook populair.

De helft van de ouders van alcohol drinkende jongeren vindt het goed dat hun zoon of dochter drinkt, 17% raadt het af en slechts 3% verbiedt het, volgens de jongere.

Meer dan de helft van de alcohol gebruikende jongeren vindt dat alcohol bij het uitgaan hoort.

9.2.2. Meting van alcoholgebruik

In het jeugdonderzoek is op verschillende manieren navraag gedaan naar het alcoholgebruik van jongeren. Er is niet alleen gevraagd of de jongeren ooit wel eens alcohol hebben gedronken, maar ook wat voor drank ze nuttigen, hoe vaak en hoeveel alcohol ze drinken, hoe vaak ze dronken zijn geweest. Daarbij is gekeken naar de laatste vier weken, maar ook naar de jaren ervoor. Daarnaast zijn vragen gesteld over waar ze alcohol drinken, wat de mening van hun ouders is over het alcoholgebruik en of ze vinden dat alcohol tijdens het uitgaan hoort. Vanwege het advies om onder de 16 jaar geen zwak alcoholische dranken te drinken, worden de resultaten gepresenteerd naar leeftijdscategorieën 12 tot en met 15 jaar en 16 tot en met 18 jaar.

9.2.3. Resultaten in detail

Tabel 9.6 Alcoholgebruik in hele leven

		Alcoholgebruik	
		Drinkt alcohol	Drinkt geen alcohol
		%	%
Totaal		57	43
Geslacht*	Jongen	58	42
	Meisje	55	45
Leeftijd*	12-15 jaar	45	55
	16-18 jaar	88	12
Opleiding*	VMBO-overig	68	32
	VMBO-t	55	45
	HAVO	56	44
	VWO	49	51

* Significant verschil

**Tabel 9.7 Type alcohol-houdende drank dat genuttigd wordt
(bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben)**

	Ja	Nee
	%	%
Bier	60	40
Wijn	36	64
Breezers	53	47
Mixdrankjes (zelf gemaakt)	48	52
Shooters	38	62
Alcopop	4	96
Likeur	28	72
Sterke drank puur	27	73
Sherry	9	91

**Tabel 9.8 Aantal keren alcohol gedronken hebben
(bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben)**

		Alcohol gedronken in hele leven			
		Minder dan 6 keer	6-10 keer	11-19 keer	>=20 keer
		%	%	%	%
Totaal		26	18	9	46
Geslacht*	Jongen	25	15	8	52
	Meisje	27	22	11	40
Leeftijd*	12-15 jaar	36	23	10	32
	16-18 jaar	12	13	9	66
Opleiding*	VMBO-overig	28	18	7	47
	VMBO-t	27	20	10	44
	HAVO	22	19	10	50
	VWO	28	16	11	45

* Significant verschil

**Tabel 9.9 Aantal keren alcohol gedronken hebben in afgelopen 4 weken
(bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben)**

		Alcohol gedronken in afgelopen 4 weken				
		0 keer	1-3 keer	4-10 keer	11-19 keer	>=20 keer
		%	%	%	%	%
Totaal		21	43	29	2	5
Geslacht*	Jongen	20	37	32	3	8
	Meisje	21	49	26	2	3
Leeftijd*	12-15 jaar	28	45	22	1	3
	16-18 jaar	11	39	37	4	8
Opleiding*	VMBO-overig	22	40	30	2	6
	VMBO-t	22	41	28	2	6
	HAVO	17	44	30	3	6
	VWO	22	46	27	2	3

* Significant verschil

**Tabel 9.10 Frequentie van alcoholgebruik op de vier doordeweekse dagen
(bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben)**

		Hoeveel van vier doordeweekse dagen alcohol			
		2 of meer	1	minder dan 1	Nooit
		%	%	%	%
Totaal		4	5	10	81
Geslacht*	Jongen	5	7	12	76
	Meisje	2	4	7	87
Leeftijd*	12-15 jaar	3	4	8	85
	16-18 jaar	4	7	12	77
Opleiding*	VMBO-overig	5	7	9	79
	VMBO-t	3	7	8	82
	HAVO	4	3	12	81
	VWO	2	4	10	84

* Significant verschil

**Tabel 9.11 Dagelijkse hoeveelheid alcohol tijdens doordeweekse dagen
(bij jongeren die op doordeweekse dagen alcohol drinken)**

		Hoeveel glazen alcohol op doordeweekse dagen			
		5 of meer	3 of 4	2	1
		%	%	%	%
Totaal		9	14	17	61
Geslacht*	Jongen	12	13	20	55
	Meisje	4	15	10	72
Leeftijd*	12-15 jaar	9	15	11	65
	16-18 jaar	9	13	21	57
Opleiding	VMBO-overig	8	15	14	63
	VMBO-t	11	15	15	59
	HAVO	9	13	20	59
	VWO	10	10	20	61

* Significant verschil

**Tabel 9.12 Frequentie van alcoholgebruik tijdens de drie weekend-dagen
(bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben)**

		Hoeveel van drie weekend dagen alcohol			
		3	1 of 2	Minder dan 1	Nooit
		%	%	%	%
Totaal		6	53	26	15
Geslacht*	Jongen	9	53	22	17
	Meisje	3	53	30	14
Leeftijd*	12-15 jaar	3	41	31	24
	16-18 jaar	9	68	18	5
Opleiding*	VMBO-overig	8	54	22	16
	VMBO-t	6	51	27	16
	HAVO	5	56	25	14
	VWO	4	49	30	17

* Significant verschil

**Tabel 9.13 Dagelijkse hoeveelheid alcohol tijdens weekend-dagen
(bij jongeren die op weekend-dagen alcohol drinken)**

		Hoeveel glazen alcohol op weekend dagen			
		7 of meer	5 of 6	3 of 4	1 of 2
		%	%	%	%
Totaal		26	19	18	37
Geslacht*	Jongen	32	18	17	33
	Meisje	20	19	20	41
Leeftijd*	12-15 jaar	18	16	18	48
	16-18 jaar	35	22	18	26
Opleiding*	VMBO-overig	30	16	18	36
	VMBO-t	24	16	18	42
	HAVO	28	21	18	32
	VWO	20	22	19	39

* Significant verschil

Tabel 9.14 Vijf of meer drankjes met alcohol gedronken hebben bij één gelegenheid, afgelopen 4 weken (bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben)

		Hoe vaak afgelopen 4 weken 5 of meer drankjes alcohol per gelegenheid			
		Nooit	1-2 keer	3-6 keer	7 of meer
		%	%	%	%
Totaal		41	34	18	7
Geslacht*	Jongen	39	32	20	9
	Meisje	43	37	16	4
Leeftijd*	12-15 jaar	50	33	12	5
	16-18 jaar	29	37	25	9
Opleiding*	VMBO-overig	35	35	22	8
	VMBO-t	42	35	15	8
	HAVO	41	33	19	6
	VWO	48	35	14	3

* Significant verschil

Tabel 9.15 Frequentie van ooit dronken of aangeschoten geweest te zijn door het drinken van alcohol (bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben)

		Dronken of aangeschoten in hele leven				
		Nooit	1-2 keer	3-5 keer	6-10 keer	11 keer of meer
		%	%	%	%	%
Totaal		35	23	17	10	14
Geslacht*	Jongen	35	21	16	10	18
	Meisje	35	26	18	11	10
Leeftijd*	12-15 jaar	46	25	14	7	7
	16-18 jaar	21	21	20	15	24
Opleiding*	VMBO-overig	35	24	19	11	12
	VMBO-t	38	27	14	9	12
	HAVO	32	21	18	12	18
	VWO	37	21	16	10	16

* Significant verschil

Tabel 9.16 Frequentie van dronken of aangeschoten geweest te zijn door het drinken van alcohol, afgelopen 4 weken (bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben)

	Dronken of aangeschoten in afg 4 wk			
	Nooit	1-3 keer	4-10 keer	11 keer of meer
	%	%	%	%
Totaal	62	31	5	2
Geslacht*				
Jongen	61	30	6	3
Meisje	64	31	4	1
Leeftijd*				
12-15 jaar	71	24	3	1
16-18 jaar	51	39	8	2
Opleiding*				
VMBO-overig	65	28	5	2
VMBO-t	64	29	5	2
HAVO	58	34	6	1
VWO	62	33	3	2

* Significant verschil

Tabel 9.17 Plek waar alcohol gedronken wordt (bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben)

	Geslacht		Leeftijd			Opleiding			Totaal
	Jongen	Meisje	12-15 jaar	16-18 jaar	VMBO-overig	VMBO-t	HAVO	VWO	
	%	%	%	%	%	%	%	%	
Thuis alleen	12	5	9	8	12	9	6	6	8
Thuis met anderen	48	49	44	54	50	49	49	45	48
Bij anderen thuis	55	53	47	63	49	53	59	56	54
Op schoolfeest	7	9	6	10	6	4	9	15	8
In discotheek	28	40	27	42	35	29	37	32	34
In café	26	29	18	40	25	21	32	32	27
In restaurant	6	8	4	11	7	5	8	10	7
In sportkantine	8	2	3	9	3	4	7	8	6
Op straat	8	7	9	6	10	9	7	5	8
In keet, hok of schuur	22	22	24	19	26	27	18	14	22
Ergens anders	12	8	14	5	11	12	10	9	10

**Tabel 9.18 Mening van ouders over het alcoholgebruik van hun kind
(bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben)**

	Mening ouders alcoholgebruik					
	Vinden dat ik					
	Vinden het goed %	minder moet drinken %	Raden het af %	Verbieden het %	Weten het niet %	Zeggen er niets van %
Totaal	50	4	17	3	13	14
Geslacht* Jongen	50	4	18	3	10	15
Meisje	48	3	16	3	16	13
Leeftijd* 12-15 jaar	35	3	22	5	20	15
16-18 jaar	69	5	11	1	3	12
Opleiding* VMBO-overig	45	4	16	4	15	16
VMBO-t	43	4	19	4	16	14
HAVO	57	5	16	2	9	12
VWO	54	3	18	2	10	13

* Significant verschil

Tabel 9.19 Meningen over stellingen alcoholgebruik (bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben)

	Niet moeilijk/				
	Heel moeilijk	Moeilijk	Niet makkelijk	Makkelijk	Heel makkelijk
	%	%	%	%	%
Niet drinken als vrienden wel drinken	6	11	24	29	31
Drankje weigeren	6	12	22	33	28
Niet-drinker blijven	10	17	29	23	20
Reden bedenken voor weigering	4	9	20	37	29
Uitleggen niet-drinken	5	8	19	38	30
Gematigde drinker blijven	4	6	20	37	33
Iets terugzeggen	3	8	19	34	36
Fris drinken i.t.t. vrienden	5	10	21	32	32

Tabel 9.20 Opvatting over of het drinken van alcohol bij het uitgaan hoort (bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben)

	Alcohol hoort bij uitgaan				
	Helemaal mee eens		Niet mee eens/ niet mee oneens		Helemaal mee oneens
	eens	Mee eens	niet mee oneens	Mee oneens	oneens
	%	%	%	%	%
Totaal	22	31	35	7	5
Geslacht*					
Jongen	29	33	29	5	4
Meisje	15	30	41	9	5
Leeftijd*					
12-15 jaar	19	30	38	7	5
16-18 jaar	26	33	30	7	4
Opleiding*					
VMBO-overig	29	32	31	5	3
VMBO-t	22	30	37	6	5
HAVO	21	34	34	7	5
VWO	17	29	36	12	6

* Significant verschil

9.2.4. Patronen en relaties

Wie, wat, waar

Meer jongens dan meisjes gaven aan wel eens alcohol te hebben gedronken. In de oudste leeftijdscategorie hebben meer jongeren wel eens alcohol gedronken dan in de jongste leeftijdscategorie. Leerlingen op het VMBO hebben vaker alcohol gedronken in vergelijking met leerlingen op de HAVO of het VWO.

De populairste dranken onder alcoholgebruikers zijn bier en breezers. Mixdrankjes worden ook met regelmaat gedronken.

In de thuissituatie wordt het meest gedronken. Meer dan de helft van de jongeren die ooit alcohol dronken geeft aan bij anderen thuis te drinken (54%) en 48% drinkt thuis met anderen. Andere populaire locaties zijn de discotheek (34%), het café (27%) en keet, hok of schuur (22%).

Aantal keer alcohol in de afgelopen vier weken

Van de jongeren die alcohol drinken gaf 79% aan te hebben gedronken in de vier weken voor het onderzoek. 43% dronk in die periode 1 tot 3 keer, 29% 4 tot 11 keer en 5% dronk 20 keer of vaker. Evenveel jongens als meisjes dronken in de vier weken voor het onderzoek; wel dronken jongens frequenter alcohol. Jongeren van 16 tot en met 18 jaar en leerlingen van het VMBO dronken in die periode ook meer.

Alcohol door de week

Jongeren die alcohol drinken, doen dit voornamelijk in het weekend. Toch drinkt 19% ook op doordeweekse dagen. Jongens, 16 tot 18 jarigen en leerlingen met een VMBO-overige opleiding drinken vaker door de week.

Van de jongeren die door de week alcohol drinken, drinkt 61% één glas. 17% drinkt 2 glazen en 9% drinkt dan 5 glazen of meer. Jongens en jongeren in de oudste leeftijdscategorie drinken meer alcohol op doordeweekse dagen.

Alcohol in het weekend

15% van de jeugdige drinkers drinkt nooit in het weekend. De overige 85% doet dit wel. Het merendeel drinkt op 1 of 2 weekenddagen, 6% drinkt op alle dagen in het weekend alcohol. Ook hier

is een zelfde patroon te zien. Jongens, 16-18 jarigen en leerlingen van het VMBO drinken vaker in het weekend.

Jongeren drinken stevig in het weekend. Van de jongeren die in het weekend drinken, drinkt 26% 7 glazen of meer op zo'n dag, 19% drinkt 5 of 6 glazen alcohol. Het zijn met name jongens, 16-18 jarigen en leerlingen van het VMBO-overig. Bij de resultaten naar opleidingsniveau valt op dat, naast de leerlingen op het VMBO-overig, HAVO leerlingen meer glazen drinken op een weekenddag.

Binge drinken en aangeschoten zijn

Er is sprake van binge drinken wanneer er bij één gelegenheid vijf of meer glazen alcohol wordt gedronken. 59% van de jongeren die alcohol drinkt, geeft aan dit in de afgelopen vier weken te hebben gedaan. Jongens, 16 tot en met 18 jarigen en leerlingen van het VMBO-overig doen vaker aan binge-drinken.

Ook is gevraagd of de jongeren wel eens dronken of aangeschoten zijn geweest. Van de jongeren die alcohol dronken is 65% wel eens drinken of aangeschoten geweest, 41% zelfs drie keer of vaker. 38% van de jongeren die alcohol nuttigen, is dronken of aangeschoten geweest in de vier weken voor het onderzoek, 31% was dit 1 tot 3 keer, 7% meer dan 3 keer.

Jongens en jongeren van 16 tot en met 18 jaar zijn vaker dronken of aangeschoten geweest. VMBO leerlingen geven vaker aan 1 tot 2 keer dronken of aangeschoten te zijn geweest in hun leven, HAVO en VWO leerlingen zijn frequenter dronken of aangeschoten geweest.

Mening van ouders en eigen beleving

De helft van de jongeren die drinken geeft aan dat de ouders het goed vinden dat ze alcohol drinken. 17% zegt dat de ouders het afraden, 13% dat de ouders het niet weten. 14% van de jongeren geeft aan dat de ouders niet op de hoogte zijn van het alcoholgebruik van zijn of haar kind. Slechts 3% van de ouders verbiedt het. Jongens en leerlingen in de oudste leeftijdscategorie en HAVO en VWO leerlingen geven vaker aan dat ouders het goed vinden dat ze alcohol gebruiken.

60% van de jongeren die alcohol drinken geeft aan het (heel) makkelijk te vinden om niet te drinken als vrienden wel drinken of een drankje te weigeren. 27% vindt het (heel) moeilijk om niet-drinker te blijven.

De meeste drinkers vinden dat alcohol bij het uitgaan hoort, 53% is het daar (helemaal) mee eens. Jongens, 16-18 jarigen en VMBO leerlingen zijn het vaker eens met deze stelling.

9.2.5. Vergelijking

Cijfers van het landelijke HBSC onderzoek laten zien dat 46% van de 12 tot en met 16 jarigen op het voortgezet onderwijs ooit alcohol heeft gedronken. Ruim een kwart heeft alcohol gedronken in de laatste maand. 15% van de jongeren van 12 tot en met 16 jaar gaf aan ooit dronken geweest te zijn door het drinken van alcohol.

In Drenthe heeft 45% van de 12 tot en met 15 jarigen ooit alcohol gedronken.

9.2.6. Trends

Het percentage jongeren dat wel eens alcohol heeft gedronken is gedaald van 64% in 2008 naar 57% in 2013. Deze daling is vooral te zien in de jongste leeftijdscategorie. In 2008 gaf 54% van de jongeren van 12 tot en met 15 jaar aan ooit alcohol gedronken te hebben, in 2013 is dit gedaald naar 45%.

Zowel jongens als meisjes drinken in 2013 minder. Onder de drinkers zijn er geen verschillen in het aantal keer gedronken te hebben in de vier weken voor het onderzoek. In 2008 gaf 77% van de drinkers aan nooit op doordeweekse dagen te drinken, in 2013 is dit 81%. De frequentie van alcoholgebruik tijdens weekenddagen verschilt niet tussen de onderzoeken. Sinds 2008 wordt er door minder jongeren gedronken in de discotheek, het café en in het restaurant. Ook gaven minder jongeren aan thuis met anderen te drinken. Het percentage jongeren dat aangeeft in een keet, hok of schuur te drinken is gelijk gebleven (22%).

De mening van de ouders over het alcohol gebruik is niet veranderd sinds het vorige onderzoek.

9.3. Drugsgebruik

Hoewel cannabis niet sterk verslavend is, lopen jongeren die langdurig cannabis gebruiken een groter risico om ervan afhankelijk te worden. Ook is de stap naar harddrugs kleiner. Jonge blowers lopen bovendien een groter risico op een psychiatrische stoornis later in het leven. Cannabisgebruik hangt vaak samen met ander probleemgedrag, zoals agressie, spijbelen en slechte schoolprestaties.

9.3.1. Belangrijkste uitkomsten

Bijna een kwart (23%) van alle jongeren geeft aan wel eens hasj of wiet aangeboden te hebben gekregen. Dit gebeurde het meest op straat of thuis bij vrienden. Zes procent van alle jongeren kreeg al eens harddrugs aangeboden. Van alle jongeren heeft 11% wel eens hard- of softdrugs gebruikt.

9.3.2. Meting van drugsgebruik

In dit jeugdonderzoek is aan jongeren gevraagd of ze wel eens soft- of harddrugs aangeboden hebben gekregen. Jongeren die hierop bevestigend antwoordden, konden invullen waar ze drugs aangeboden kregen.

Omdat jongeren onder de 16 het advies krijgen geen alcoholische dranken te drinken, worden daarom de resultaten ook voor het drugsgebruik gepresenteerd naar leeftijdscategorieën 12 tot en met 15 jaar en 16 tot en met 18 jaar.

9.3.3. Resultaten in detail

Tabel 9.21 Wel eens hasj of wiet aangeboden gekregen

		Hasj of wiet aangeboden gekregen	
		Ja	Nee
		%	%
Totaal		23	77
Geslacht*	Jongen	27	73
	Meisje	19	81
Leeftijd*	12-15 jaar	15	85
	16-18 jaar	44	56
Opleiding	VMBO-overig	24	76
	VMBO-t	22	78
	HAVO	25	75
	VWO	22	78

* Significant verschil

Tabel 9.22 Plaats waar jongeren wel eens hasj of wiet aangeboden hebben gekregen (bij jongeren die weleens hasj of wiet aangeboden hebben gekregen)

	Ja	Nee
	%	%
Op school	19	81
Thuis of bij vrienden	36	64
Op straat	47	53
In café, disco, feest of concert	26	74
Ergens anders	30	70

Tabel 9.23 Wel eens harddrugs aangeboden gekregen

		Harddrugs aangeboden gekregen	
		Ja	Nee
		%	%
Totaal		6	94
Geslacht*	Jongen	7	93
	Meisje	4	96
Leeftijd*	12-15 jaar	3	97
	16-18 jaar	12	88
Opleiding	VMBO-overig	6	94
	VMBO-t	5	95
	HAVO	6	94
	VWO	5	95

* Significant verschil

Tabel 9.24 Plaats waar jongeren wel eens harddrugs aangeboden hebben gekregen (bij jongeren die weleens harddrugs aangeboden hebben gekregen)

	Ja	Nee
	%	%
Op school	15	85
Thuis	24	76
Op straat	47	53
In café, disco, feest of concert	42	58
Ergens anders	27	73

Tabel 9.25 Wel eens drugs (harddrugs en softdrugs) gebruikt

		Drugs gebruikt	
		Ja	Nee
		%	%
Totaal		11	89
Geslacht*	Jongen	13	87
	Meisje	9	91
Leeftijd*	12-15 jaar	6	94
	16-18 jaar	25	75
Opleiding*	VMBO-overig	12	88
	VMBO-t	10	90
	HAVO	12	88
	VWO	10	90

* Significant verschil

9.3.4. Patronen en relaties

Bijna een kwart (23%) van alle jongeren geeft aan wel eens hasj of wiet aangeboden te hebben gekregen. Dit gebeurde het meest op straat of thuis of bij vrienden. Zes procent van alle jongeren

kreeg al eens harddrugs aangeboden. Het aanbod van harddrugs kwam het vaakst voor op straat of tijdens een bezoek aan café, discotheek, feest of concert. Jongens en leerlingen in de oudste leeftijdsgroep kregen het vaakst (hard)drugs aangeboden. Van alle jongeren heeft 11% wel eens hard- of softdrugs gebruikt.

9.3.5. Vergelijking

Voor de vragen over het gebruik en aanbod van drugs is aangesloten bij de landelijke standaardvraagstellingen. Deze vragen wijken af van de vragen die in 2008 zijn gesteld. Vergelijking van de resultaten met het vorige jeugdonderzoek is daarom helaas niet mogelijk.

10 Seksualiteit

Jongeren experimenteren met seks en relaties. Seks is leuk, maar heeft ook minder leuke kanten. Angst, schuldgevoel en schaamte kunnen een rol spelen. En onveilig vrijen vergroot de kans op een seksueel overdraagbare aandoening of een onbedoelde zwangerschap.

10.1.1. Belangrijkste uitkomsten

18% van alle jongeren heeft al eens geslachtsgemeenschap gehad. Het percentage is het hoogste in de oudste leeftijdsgroep, bij meisjes en bij leerlingen met een VMBO-overige opleiding.

56% van de jongeren vrijt onveilig omdat ze niet altijd een condoom gebruiken. 14% gebruikt nooit een condoom. De belangrijkste reden die hiervoor wordt genoemd is dat de pil of een ander voorbehoedsmiddel werd gebruikt, dat ze elkaar vertrouwden of dat ze vast verkering hadden.

10.1.2. Meting van seksueel gedrag

Aan jongeren werd gevraagd of ze wel eens geslachtsgemeenschap hebben gehad, op welke leeftijd ze dit voor het eerst hebben gedaan en met hoeveel personen ze hebben gevreeën. Vervolgens zijn er vragen gesteld over het gebruik van condooms, andere anticonceptie en de eventuele redenen om geen condooms te gebruiken.

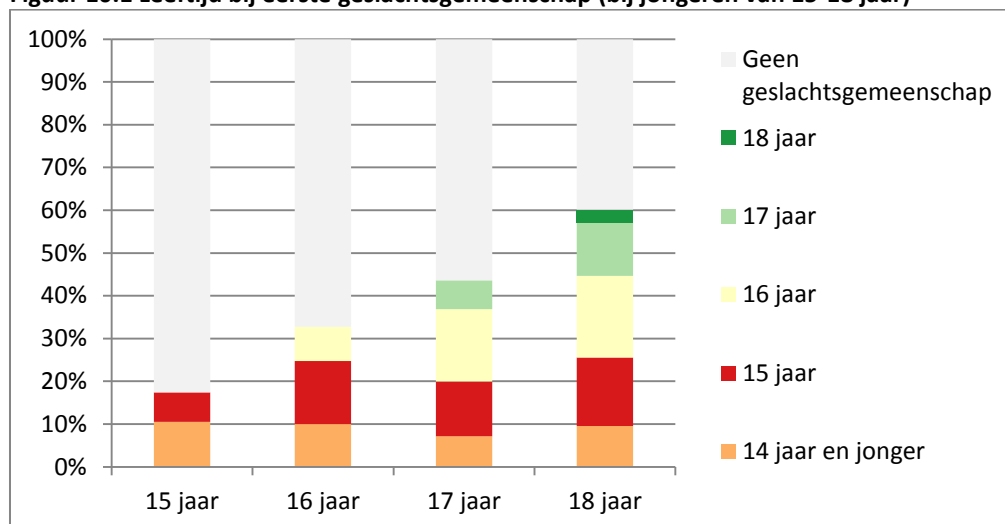
10.1.3. Resultaten in detail

Tabel 10.1 Ooit met iemand geslachtsgemeenschap gehad

		Geslachtsgemeenschap gehad			
		Nee, nooit	Ja, 1 keer	Ja, een paar keer	Ja, regelmatig
		%	%	%	%
Totaal		82	4	6	9
Geslacht*	Jongen	83	4	5	8
	Meisje	81	3	6	10
Leeftijd*	12-14 jaar	96	1	1	2
	15-18 jaar	71	5	9	15
Opleiding*	VMBO-overig	75	5	9	11
	VMBO-t	85	4	5	6
	HAVO	82	3	5	10
	VWO	86	2	4	8

* Significant verschil

Figuur 10.1 Leeftijd bij eerste geslachtsgemeenschap (bij jongeren van 15-18 jaar)

Tabel 10.2 Aantal verschillende personen waarmee jongeren geslachtsgemeenschap hebben gehad (bij jongeren die geslachtsgemeenschap hebben gehad)

		Aantal partners	
		1 persoon	2 personen of meer
		%	%
Totaal		44	56
Geslacht*	Jongen	36	64
	Meisje	52	48
Leeftijd*	12-14 jaar	33	67
	15-18 jaar	45	55
Opleiding*	VMBO-overig	37	63
	VMBO-t	46	54
	HAVO	45	55
	VWO	53	47

* Significant verschil

**Tabel 10.3 Gebruik van condooms bij geslachtsgemeenschap
(bij jongeren die geslachtsgemeenschap hebben gehad)**

		Condoom gebruik		
		Ja, altijd	Meestal, soms	Nooit
		%	%	%
Totaal		44	41	14
Geslacht*	Jongen	52	32	16
	Meisje	37	50	12
Leeftijd*	12-14 jaar	45	20	35
	15-18 jaar	44	43	12
Opleiding	VMBO-overig	46	39	15
	VMBO-t	50	37	13
	HAVO	41	46	13
	VWO	40	43	17

* Significant verschil

**Tabel 10.4 Gebruik van condoom en andere voorbehoedsmiddelen bij laatste keer geslachtsgemeenschap
(bij jongeren die geslachtsgemeenschap hebben gehad)**

		Voorbehoedsmiddel laatste keer				
		Alleen condoom	Condoom en (mogelijk) iets anders	Geen condoom, wel (mogelijk) iets anders	Geen voorbehoedsmiddel	Ik weet het niet meer
			%	%	%	%
Totaal		26	31	30	9	4
Geslacht*	Jongen	31	33	22	10	4
	Meisje	21	30	38	8	3
Leeftijd*	12-14 jaar	30	24	16	29	2
	15-18 jaar	26	32	32	7	4
Opleiding*	VMBO-overig	26	34	28	8	5
	VMBO-t	29	32	22	13	3
	HAVO	26	28	36	8	3
	VWO	23	30	37	7	3

* Significant verschil

Tabel 10.5 Reden om geen condoom te gebruiken bij laatste keer geslachtsgemeenschap (bij jongeren die geslachtsgemeenschap hebben gehad en geen condoom gebruikten)

	Ja	Nee
	%	%
Ik dat zelf niet wilde	15	85
De ander niet wilde	14	86
Ik niet durfde te zeggen dat ik met condooms wilde vrijen	2	98
We teveel gedronken hadden	9	91
We er niet aan dachten	17	83
We elkaar vertrouwden	35	65
We geen condooms bij ons hadden	20	80
De pil of een ander voorbehoedsmiddel werd gebruikt	55	45
Vrijen met condooms zo onhandig is of moeilijk	11	89
Wij vaste verkering hadden	34	66
Vrijen met condoom niet zo lekker is	27	73
We allebei maagd zijn	7	93
Andere reden	11	89

10.1.4. Patronen en relaties

18% van alle jongeren heeft al eens geslachtsgemeenschap gehad. Van de 12 tot en met 14 jarigen heeft 14% al eens geslachtsgemeenschap gehad, bij 15 tot en met 18 jarigen is dit opgelopen tot 29%. Leerlingen met een VMBO-overige opleiding hebben vaker geslachtsgemeenschap gehad dan leerlingen van andere opleidingsniveau's. Meisjes hadden vaker geslachtsgemeenschap dan jongens. Uit figuur 10.1 blijkt dat van de 18 jarigen met seksuele ervaring, de meesten voor de eerste keer geslachtsgemeenschap hebben gehad toen ze 15 of 16 jaar waren.

Meer dan de helft van de jongeren die al eens geslachtsgemeenschap hebben gehad gaf aan dit te hebben gehad met 2 of meer personen. Meisjes, VWO leerlingen en jongeren in de oudste leeftijdsgroep gaven vaker aan met 1 persoon geslachtsgemeenschap te hebben gehad.

56% van de jongeren vrijt onveilig omdat ze niet altijd een condoom gebruiken. 14% gebruikt nooit een condoom. 4% van de jongeren weet niet meer of ze bij de laatste keer condooms hebben gebruikt, 9% gebruikte geen voorbehoedsmiddel en 30% gebruikte geen condoom maar (mogelijk) wel iets anders.

Jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 14 jaar geven vaker aan alleen een condoom of juist helemaal geen voorbehoedsmiddel bij de laatste keer te hebben gebruikt. Jongeren in de oudste leeftijdsgroep gebruikten vaker (mogelijk) een ander voorbehoedsmiddel, al dan niet in combinatie met een condoom.

Jongens gebruikten bij de laatste keer vaker een condoom terwijl meer meisjes antwoordden geen condoom te hebben gebruikt maar (mogelijk) wel iets anders.

Leerlingen van het VMBO gebruikten vaker een condoom en (mogelijk) iets anders, HAVO en VWO leerlingen gaven vaker aan bij de laatste keer geen condoom te hebben gebruikt maar (mogelijk) wel iets anders.

De belangrijkste reden die genoemd wordt voor het niet gebruiken van een condoom is dat de pil of een ander voorbehoedsmiddel werd gebruikt, dat ze elkaar vertrouwden of dat ze vaste verkering hadden.

10.1.5. Vergelijking

Uit landelijke gegevens van het HBSC onderzoek onder scholieren blijkt dat 10% van de 12 tot en met 16 jarigen ooit seksuele gemeenschap heeft gehad. Op 16 jarige leeftijd heeft 31% van de Nederlandse jongeren ooit seks gehad. De Drentse percentages zijn lager.

Van de middelbare scholieren uit het HBSC onderzoek die seksuele gemeenschap hebben gehad, zegt 67% bij de laatste keer condooms te hebben gebruikt. 55% gebruikte bij de laatste keer de pil.

10.1.6. Trends

Het percentage jongeren dat ooit geslachtsgemeenschap heeft gehad is lager dan in 2008 (22%). Dit verschil wordt veroorzaakt doordat minder 15 tot 18 jarigen hebben aangegeven geslachtsgemeenschap te hebben gehad. Was in 2008 34% seksueel actief, in 2013 is dit gedaald naar 29%. De cijfers over het condoomgebruik zijn niet veranderd sinds 2008.

11 Sociale omgeving

11.1. Ingrijpende gebeurtenissen

Een ingrijpende of stressvolle gebeurtenis kan een flinke impact hebben op het leven van jongeren. Hun psychische gezondheid en ontwikkeling kunnen onder druk komen te staan.

11.1.1. Belangrijkste uitkomsten

Eén op de twintig jongeren heeft al eens een overlijden van broer, zus of ouder(s) meegemaakt. Eén op de tien jongeren is al eens langdurig ziek geweest of heeft lang in het ziekenhuis gelegen en één op de vijf maakte mee dat ouder(s), broer of zus lang in het ziekenhuis lag. 28% van de jongeren geeft aan dat de ouders regelmatig ruzie hebben. 15% van de jongeren antwoordt dat zijn of haar ouders geldproblemen hebben.

11.1.2. Meting van ingrijpende gebeurtenissen

In dit jeugdonderzoek is de leerlingen een lijst van 12 ingrijpende gebeurtenissen voorgelegd. Deze hadden betrekking op bijvoorbeeld overlijden van een familielid, ziekte en/of ziekenhuisopnamen, financiële problematiek of problemen in de thuissituatie. De jongeren konden van elk van de gebeurtenissen aangeven of ze die nu nog meemaken, dan wel ooit hebben meegemaakt.

11.1.3. Resultaten in detail

Tabel 11.1 Meemaken van ingrijpende gebeurtenissen

	Nooit meegemaakt	Meegemaakt
	%	%
Overlijden broer/zus of ouder(s)	95	5
Langdurige ziekte of ziekenhuisopname jongere zelf	89	11
Langdurige ziekenhuisopname ouder(s), broer/zus	78	22
Ruzie tussen ouders	72	28
Echtscheiding van ouders	80	20
Problemen met nieuwe ouder	93	7
Geweld of mishandeling tussen ouders	97	3
Geldproblemen ouders	85	15
Verslaving ouders	96	4
Problemen met school of werkloosheid jongere zelf	92	8
Problemen met werk of werkloosheid ouder(s)	88	12
Zwanger geworden/gemaakt	99	1
Anders	87	13

Tabel 11.2 Meemaken van ingrijpende gebeurtenissen gerelateerd aan echtscheiding of regelmatige ruzie tussen ouders, en aan ziekte, overlijden of problemen van gezinsleden

		%
Scheiding of ruzie ouders	Ja	36
	Nee	64
Situatie binnen het gezin	Ja	35
	Nee	65

Tabel 11.3 Meemaken van ingrijpende gebeurtenissen gerelateerd aan echtscheiding of regelmatige ruzie tussen ouders, en aan ziekte, overlijden of problemen van gezinsleden, naar geslacht, leeftijd en opleiding.

		Scheiding of ruzie ouders		Situatie binnen het gezin	
		Ja	Nee	Ja	Nee
		%	%	%	%
Totaal		36	64	35	65
Geslacht*	Jongen	33	67	32	68
	Meisje	40	60	37	63
Leeftijd*	12-14 jaar	34	66	33	67
	15-18 jaar	38	62	36	64
Opleiding*	VMBO-overig	45	55	41	59
	VMBO-t	38	62	38	62
	HAVO	34	66	31	69
	VWO	28	72	28	72

* Significant verschil

11.1.4. Patronen en relaties

Zoals ook uit het vorige jeugdonderzoek naar voren is gekomen, laten ingrijpende gebeurtenissen soms een onderlinge samenhang zien. Jongeren die een echtscheiding meemaakten, hebben vaak ook regelmatige ruzie tussen hun ouders ervaren of problemen met een nieuwe ouder. Wanneer deze gebeurtenissen worden samengevoegd, dan blijkt dat 36% van de jongeren ervaring heeft met echtscheiding (en een nieuwe daaropvolgende gezinssituatie) of regelmatige ruzie of geweld of mishandeling tussen de ouders. Meisjes, 15 tot en met 18 jarigen en VMBO leerlingen rapporteerden vaker problemen met scheiding of ruzie van de ouders dan jongens, 12 tot en met 14 jarigen en HAVO en VWO leerlingen.

Een ander cluster van samenhangende gebeurtenissen wordt gevormd door problemen die te maken hebben met de situatie binnen het gezin, zoals langdurige ziekte of overlijden van broer, zus of ouder(s), langdurige ziekte van de jongere zelf, problemen met geld of inkomen van je ouders en problemen met werk of werkloosheid van ouder(s). 35% van de jongeren heeft ervaring (gehad) met deze gebeurtenissen of problemen. Ook deze gebeurtenissen werden vaker gerapporteerd door meisjes, jongeren uit de oudste leeftijdsgroep en VMBO leerlingen.

11.1.5. Vergelijking

Het percentage jongeren in Drenthe dat te maken heeft (gehad) met echtscheiding van de ouders komt overeen met landelijke cijfers van het CBS. Landelijk heeft één op de zes kinderen in zijn of haar jeugd te maken gehad met een echtscheiding van de ouders.

11.1.6. Trends

In 2013 werd dezelfde vraag gesteld als in 2008 maar werd een aantal items samengevoegd. Wat opvalt is dat in 2013 meer jongeren aangeven dat ouders geldproblemen hebben. In 2008 gaf 9% van de jongeren aan dat ouders geldproblemen hebben, in 2013 is dit opgelopen naar 15%.

Problemen met werk of werkloosheid van ouder(s) komen twee keer zo veel voor. In 2008 had 6% van de ouders problemen met werk of werkloosheid, en in 2013 is dit percentage verdubbeld.

Ook rapporteerden meer jongeren regelmatige ruzies tussen ouders mee te maken (22% in 2008, 28% in 2013).

11.2. Beleving thuissituatie

11.2.1. Belangrijkste uitkomsten

De meeste jongeren (85%) vinden het leuk tot hartstikke leuk thuis. 13% antwoordt dat het wel gaat en 1% vindt het vreselijk thuis.

11.2.2. Meting van beleving thuissituatie

De beleving van de thuissituatie is gemeten door jongeren de vraag te stellen "Hoe vind je het bij jou thuis?". De antwoorden varieerden van "Hartstikke leuk" tot "Vreselijk".

11.2.3. Resultaten in detail

Tabel 11.4 Beleving van de thuissituatie

	Beleving thuissituatie				
	Hartstikke leuk	Leuk	Gaat wel	Niet leuk	Vreselijk
	%	%	%	%	%
Totaal	43	42	13	2	1
Geslacht* Jongen	46	43	10	1	0
Meisje	39	41	17	2	1
Leeftijd* 12-14 jaar	48	39	11	1	1
15-18 jaar	38	44	15	2	1
Opleiding* VMBO-overig	42	40	16	2	1
VMBO-t	43	41	13	2	1
HAVO	43	43	13	2	0
VWO	43	44	11	1	1

* Significant verschil

11.2.4. Patronen en relaties

Jongens zijn positiever over de thuissituatie dan meisjes. 89% van de jongens vindt het (hartstikke) leuk thuis, bij de meisjes is dat 80%. Jongeren in de jongste leeftijdsgroep antwoorden vaker dat het hartstikke leuk is thuis, terwijl jongeren van 15 tot en met 18 jaar vaker de thuissituatie als 'leuk' of 'gaat wel' beoordelen. VMBO leerlingen rapporteren vaker 'gaat wel' en VWO leerlingen vaker 'leuk' als het om de thuissituatie gaat.

11.3. Zorgen over thuissituatie

11.3.1. Belangrijkste uitkomsten

Bijna één derde van alle jongeren in Drenthe maakt zich wel eens zorgen over de thuissituatie. De meeste jongeren maken zich wel eens zorgen maar behoeven hiervoor geen hulp. 3% van alle jongeren ontvangt hiervoor al hulp en 2% geeft aan nog geen hulp hiervoor maar wel behoefte hieraan te hebben.

11.3.2. Meting van zorgen over thuissituatie

Aan jongeren is gevraagd of ze zich wel eens zorgen maken over de thuissituatie. Ze konden daarbij ook aangeven of ze daarvoor al hulp ontvangen, nog geen hulp ontvangen maar daar wel behoefte aan hebben of geen behoefte hebben aan hulp.

11.3.3. Resultaten in detail

Tabel 11.5 Wel eens zorgen maken over de thuissituatie

		Zorgen over thuissituatie			
		Ja, ik krijg daarvoor geen hulp maar heb		Ja, ik maak me wel eens zorgen maar	
		Ja, ik krijg daarvoor ook hulp	daar wel behoefte aan	hoef daarvoor geen hulp	Nee, ik maak me nooit zorgen
		%	%	%	%
Totaal		3	2	24	71
Geslacht*	Jongen	2	1	18	79
	Meisje	4	2	31	62
Leeftijd*	12-14 jaar	2	2	22	74
	15-18 jaar	3	2	26	69
Opleiding*	VMBO-overig	4	2	28	66
	VMBO-t	3	2	26	70
	HAVO	3	1	24	73
	VWO	2	2	20	76

* Significant verschil

11.3.4. Patronen en relaties

Meisjes, jongeren in de leeftijd van 15 tot en met 18 jaar en VMBO leerlingen maken zich meer zorgen over de thuissituatie.

11.4. Ongewenste seksuele ervaring

Jongeren kunnen te maken krijgen met grensoverschrijdend seksueel gedrag. Jongeren die langdurige of terugkerende ervaringen hebben met ongewenst seksueel gedrag kunnen gevoelens hebben van angst, boosheid, schaamte, zelfverwijt of wantrouwen.

11.4.1. Belangrijkste uitkomsten

In Drenthe is door 8% van alle leerlingen aangegeven dat ze een ongewenste seksuele ervaring hebben meegemaakt. 7% van de leerlingen wilde de vraag niet beantwoorden.

11.4.2. Meting van ongewenste seksuele ervaring

In dit jeugdonderzoek is gevraagd of jongeren wel eens een seksuele ervaring met iemand hebben gehad zonder dat zij dat wilden. Met een seksuele ervaring werd alles van zoenen, intiem betasten tot naar bed gaan toe bedoeld. Daarbij is gevraagd met wie en waar zij deze ervaring hebben gehad. Door de kleine aantallen is hier geen verdere analyse naar achtergrondkenmerken gedaan.

11.4.3. Resultaten in detail

Tabel 11.6 Ongewenste seksuele ervaring

		Ongewenste seksuele ervaring		
		Ja %	Nee %	Wil niet beantwoorden %
Totaal		8	85	7
Geslacht*	Jongen	6	86	8
	Meisje	10	85	6
Leeftijd*	12-14 jaar	5	88	7
	15-18 jaar	10	83	7
Opleiding*	VMBO-overig	11	81	8
	VMBO-t	9	82	9
	HAVO	6	88	6
	VWO	6	90	4

* Significant verschil

Tabel 11.7 Betrokkene bij en plaats van ongewenste seksuele ervaring (bij jongeren die een ongewenste seksuele ervaring hebben gehad)

	Ja	Nee
	%	%
Met een jongere thuis	20	80
Met een jongere op school	7	93
Met een jongere in de buurt	12	88
Met een jongere ergens anders	30	70
Met een volwassene thuis	3	97
Met een volwassene op school	2	98
Met een volwassene in de buurt	4	96
Met een volwassene ergens anders	4	96
Wil vraag niet beantwoorden	32	68

11.4.4. Patronen en relaties

8% van de jongeren heeft wel eens een seksuele ervaring met iemand gehad zonder dat zelf te willen. 7% wil deze vraag niet beantwoorden. Meisjes hebben vaker een ongewenste seksuele ervaring dan jongens, de oudste leeftijdsgroep meer dan de jongste en VMBO leerlingen vaker dan leerlingen op het VWO en HAVO.

Jongeren met een ongewenste ervaring noemden het vaakst als dader jongeren thuis, in de buurt of ergens anders.

11.4.5. Trends

Het percentage jongeren dat wel eens een ongewenste seksuele ervaring heeft gehad is vergelijkbaar met het percentage in 2008. Toen rapporteerde 9% wel eens een ongewenste seksuele ervaring te hebben gehad.

12 Pesten

12.1. Gepest worden en cyberpesten

Pesten is het op systematische wijze verrichten van fysieke, verbale of non-verbale handelingen tegenover iemand die zich daartegen niet kan verdedigen. Pesten gebeurt alleen of in groepsverband. Een belangrijk gegeven bij pesten is dat er tussen dader en slachtoffer een ongelijke machtsverhouding bestaat.

Omdat jongeren veel gebruik maken van internet en mobiele telefoon is ook gevraagd naar het pestgedrag via internet of GSM, het zogenaamde cyberpesten. Deze vorm van pesten kan kwetsender zijn en meer impact hebben omdat de verzender anoniem kan blijven.

12.1.1. Belangrijkste uitkomsten

12% van de leerlingen is op school gepest in de drie maanden voorafgaand aan het onderzoek. Pesten komt vaker voor bij 12-14 jarigen en leerlingen op het VMBO.

De helft van alle leerlingen is op de een of andere manier via internet of GSM gepest. Meisjes en VMBO leerlingen zijn vaker slachtoffer van cyberpesten.

12.1.2. Meting van gepest worden, inclusief cyberpesten

In de vragenlijst is gevraagd hoe vaak een leerling de afgelopen drie maanden zelf is gepest op school. Vervolgens is een aparte vraag gesteld over cyberpesten. Leerlingen kregen 18 vormen van pestgedrag voorgelegd, waarbij ze konden aangeven of dit hen nooit, één keer of meer dan één keer was overkomen in de drie maanden voorafgaand aan het onderzoek.

12.1.3. Resultaten in detail

Tabel 12.1 Gepest worden op school in de afgelopen 3 maanden

		Wordt op school gepest	
		Ja	Nee
		%	%
Totaal		12	88
Geslacht	Jongen	12	88
	Meisje	13	87
Leeftijd*	12-14 jaar	15	85
	15-18 jaar	10	90
Opleiding*	VMBO-overig	16	84
	VMBO-t	14	86
	HAVO	11	89
	VWO	7	93

* Significant verschil

Tabel 12.2 Onheus bejegend worden op internet en/of GSM in de afgelopen 3 maanden

	Nooit	1 keer	Meer dan 1 keer
	%	%	%
Ben beledigd	81	11	8
Ben belachelijk gemaakt	86	8	6
Ben genegeerd	77	14	9
Tegen mij gelogen	71	17	12
Ben misleid	93	5	2
Ben bedreigd	94	4	2
Anonieme mail gekregen	95	4	2
Ben uitscholden	83	8	9
Mijn foto verspreid	91	6	3
Virus ontvangen	97	2	1
Mijn paswoord veranderd	97	3	1
Mijn computer vast laten lopen	94	3	2
Mijn persoonlijke info gestolen	98	1	1
Emails verstuurd vanaf mijn account	98	2	1
Op website over mij gestemd	97	2	1
Roddels over mij verspreid	89	7	3
Vertrouwelijke info van mij doorgestuurd	91	6	3
Gevraagd dingen voor webcam te doen	97	2	1

Tabel 12.3 Slachtoffer van cyberpesten

		Slachtoffer van cyberpesten	
		Is gepest via internet of GSM	Is niet gepest via internet/GSM
		%	%
Totaal		50	50
Geslacht*	Jongen	45	55
	Meisje	55	45
Leeftijd*	12-14 jaar	48	52
	15-18 jaar	51	49
Opleiding*	VMBO-overig	56	44
	VMBO-t	51	49
	HAVO	49	51
	VWO	43	57

* Significant verschil

12.1.4. Patronen en relaties

Jongeren van 12 tot en met 14 jaar worden vaker op school gepest dan leerlingen van 15 tot en met 18 jaar. Het percentage leerlingen met een VMBO-opleiding dat op school wordt gepest is hoger vergeleken met andere opleidingsvormen.

De meest voorkomende vormen van cyberpesten zijn liegen, negeren, beledigen en uitschelden. Cyberpesten laat een gevarieerd beeld zien in de verschillende groepen. Meer meisjes dan jongens zijn slachtoffer van cyberpesten. Ook komt het meer voor in de oudste groep jongeren. Het percentage leerlingen dat slachtoffer is van cyberpesten is het hoogst onder leerlingen met een VMBO-overige opleiding (56%) en daalt geleidelijk naar 43% op het VWO.

12.1.5. Vergelijking

Zeven procent van de Nederlandse jongeren van 12 tot en met 16 jaar geeft aan structureel (minstens twee keer per maand) gepest te zijn. 3% gaf aan minstens twee keer per maand online gepest te zijn geweest. Online pesten werd omschreven als het sturen van gemene tekstberichtjes of het belachelijk maken van iemand op een website of het zonder toestemming plaatsen van foto's.

12.1.6. Trends

In 2008 werd 15% van alle leerlingen gepest op school. Dit is iets hoger dan het percentage in 2013 (12%). Het percentage leerlingen dat slachtoffer is geweest van cyberpesten is fors toegenomen: gaf in 2008 nog een derde van de leerlingen aan gepest te zijn via internet, in 2013 is dat opgelopen tot de helft van alle leerlingen.

12.2. Pesten

Pesten is het op systematische wijze uitvoeren van fysieke, verbale of non-verbale handelingen tegenover iemand die zich daartegen niet kan verdedigen. Pesten gebeurt alleen of in groepsverband. Een belangrijk gegeven bij pesten is dat er tussen dader en slachtoffer een ongelijke machtsverhouding bestaat.

12.2.1. Belangrijkste uitkomsten

13% van alle jongeren heeft zelf wel eens meegedaan aan het pesten van een andere leerling op school.

12.2.2. Meting van pestgedrag

In de vragenlijst is gevraagd hoe vaak een leerling de afgelopen 3 maanden een ander heeft gepest op school.

12.2.3. Resultaten in detail

Tabel 12.4 Pesten op school in de afgelopen 3 maanden

		Pest zelf op school	
		Ja	Nee
		%	%
Totaal		13	87
Geslacht*	Jongen	17	83
	Meisje	8	92
Leeftijd	12-14 jaar	13	87
	15-18 jaar	13	87
Opleiding*	VMBO-overig	17	83
	VMBO-t	15	85
	HAVO	10	90
	VWO	9	91

* Significant verschil

12.2.4. Patronen en relaties

Jongens pesten meer dan meisjes. Meer leerlingen van het VMBO hebben aangegeven anderen te pesten.

12.2.5. Vergelijking

Ruim één op de vijf (21,7%) Nederlandse jongeren van 12 tot en met 16 jaar heeft zich al eens schuldig gemaakt aan het pesten. Bijna 5% van de leerlingen geeft aan structureel andere leerlingen te pesten. Structureel werd omschreven als twee keer per maand of vaker. Het vermoeden bestaat dat het werkelijke percentage leerlingen dat structureel pest hoger is aangezien zelfrapportage van pestgedrag vermoedelijk leidt tot onderrapportage.

12.2.6. Trends

In 2008 gaf 23% van alle leerlingen aan in de drie maanden voorafgaand aan het onderzoek iemand te pesten op school. In 2013 is dit percentage gedaald tot 13%.

13 Gehoorschade

Gehoorschade kan veroorzaakt worden door te vaak en te lang naar hard geluid te luisteren. Deze schade kan tijdelijk of blijvend zijn. Veel jongeren ervaren een piep in de oren na het uitgaan. Wat veel jongeren niet weten is dat deze piep een ernstige waarschuwing is. Die piep betekent namelijk dat een stukje van het gehoor stuk is gegaan. Wanneer dit te vaak gebeurt, kan de piep blijvend worden.

13.1.1. Belangrijkste uitkomsten

De helft van alle jongeren geeft aan wel eens last te hebben van oorsuizen of een gepiep of getik in de oren, 6% heeft dat zelfs vaak of altijd. Weinig jongeren dragen daarentegen gehoorbescherming.

13.1.2. Meting van gehoorschade

Als eerste werd gevraagd of jongeren wel eens last van oorsuizen of een piep of getik in de oren hebben gehad. Jongeren die aangaven 'soms', 'vaak' of 'altijd' last te hebben, kregen daarna de vraag wanneer ze daar last van hebben. Tot slot is gevraagd of jongeren bij die gelegenheden gehoorbescherming dragen. Vanwege een fout bij het wegschrijven van de antwoorden op de tweede vraag in het databestand zijn de resultaten hiervan niet te achterhalen. De tabel van de vraag over wanneer jongeren last hebben van gehoorschade wordt daarom niet getoond in dit rapport.

13.1.3. Resultaten in detail

Tabel 13.1 Wel eens last van oorsuizen of een piep of getik in oren

		Last van oorsuizen, piep of tik in oren			
		Nooit	Soms	Vaak	Altijd
		%	%	%	%
Totaal		50	43	5	1
Geslacht*	Jongen	54	40	5	2
	Meisje	46	47	6	1
Leeftijd*	12-14 jaar	49	44	6	1
	15-18 jaar	51	43	5	1
Opleiding*	VMBO-overig	46	46	7	2
	VMBO-t	47	46	6	1
	HAVO	52	43	4	1
	VWO	57	38	3	1

* Significant verschil

**Tabel 13.2 Dragen van gehoorbescherming
(bij jongeren die wel eens last hebben van oorsuizen, piep of getik in oren)**

		Gehoorbescherming			
		Nooit %	Soms %	Vaak %	Altijd %
Totaal		85	11	2	2
Geslacht*	Jongen	81	13	3	3
	Meisje	89	8	2	1
Leeftijd*	12-14 jaar	83	13	2	2
	15-18 jaar	87	8	2	2
Opleiding	VMBO-overig	86	10	2	2
	VMBO-t	83	12	2	2
	HAVO	85	10	2	2
	VWO	87	8	2	3

* Significant verschil

13.1.4. Patronen en relaties

De helft van alle jongeren geeft aan wel eens last te hebben van oorsuizen of een gepiep of getik in de oren, 6% heeft dat zelfs vaak of altijd. Meer meisjes en leerlingen met een HAVO of VWO opleiding geven aan wel eens last te hebben van oorsuizen of een piep of getik in de oren te hebben dan jongens en leerlingen van het VMBO. Jongeren in de jongste leeftijdscategorie hebben vaker 'soms' of 'vaak' last van oorsuizen terwijl jongeren van 15 tot en met 18 jaar vaker 'nooit' hebben aangekruist.

Van de jongeren die wel eens last heeft van oorsuizen draagt 15% wel eens gehoorbescherming, slechts 2% doet dat altijd.

13.1.5. Vergelijking

Het RIVM heeft in februari 2014 een inventarisatie gemaakt van cijfers over gehoorschade en geluidsblootstelling in Nederland. Cijfers over de omvang van gehoorschade bij jongeren zijn gebaseerd op zelfrapportage en lopen erg uiteen. 14 tot 60% van de jongeren rapporteert vaak of weleens een tijdelijke piep of ruis in het oor na het uitgaan. Uit onderzoek van de Hoorstichting onder 4000 Nederlandse scholieren van 15 en 16 jaar bleek dat 48% van de jongeren rapporteert 'altijd' of 'af en toe' last van een piep of ruis in het oor na het uitgaan te hebben. 10% had altijd een piep of ruis in het oor na het uitgaan.

14 Bekendheid Centrum Jeugd en Gezin

In iedere gemeente in Nederland is of wordt een samenwerkingsverband opgezet onder de naam: Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG). Dit is een laagdrempelige organisatie waarin verschillende professionele organisaties (Icare, GGD, Stichting Welzijn, maatschappelijk werk en Bureau Jeugdzorg) samenwerken om de ondersteuning voor jeugd en gezin beter en toegankelijker te maken.

14.1.1. Belangrijkste uitkomsten

Van alle jongeren is elf procent bekend met het CJG. Eén op de twintig weet dat ze er zelf ook terecht kunnen met vragen. De bekendheid van het CJG is hoger onder meisjes en jongeren met een HAVO of VWO opleiding. Van de jongeren die bekend zijn met het CJG heeft 16% wel eens contact gehad. De meeste contacten verliepen via een persoonlijk gesprek.

14.1.2. Meting van bekendheid CJG

Aan jongeren is gevraagd of ze bekend zijn met het CJG en of ze er wel eens contact mee hebben gehad. Jongeren die al eens contact hebben gehad met het CJG konden vervolgens aangeven op welke wijze dat is geweest.

14.1.3. Resultaten in detail

Tabel 14.1 Bekend met Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG)

	Bekend met CJG		
	Ja, ik ben bekend met het CJG en weet dat ik er zelf ook terecht kan met allerhande vragen	Ja, ik heb er wel eens van gehoord maar wist niet dat ik er zelf ook terecht zou kunnen	Nee, ik heb nog nooit van het CJG gehoord
	%	%	%
Totaal	5	7	89
Geslacht*			
Jongen	4	5	91
Meisje	6	8	86
Leeftijd*			
12-14 jaar	4	7	89
15-18 jaar	6	6	88
Opleiding*			
VMBO-overig	5	5	90
VMBO-t	4	7	89
HAVO	5	7	89
VWO	6	8	86

* Significant verschil

**Tabel 14.2 Contact met Centrum voor jeugd en Gezin (CJG)
(bij jongeren die bekend zijn met het CJG)**

		Contact met CJG	
		Ja %	Nee %
Totaal		16	84
Geslacht	Jongen	16	84
	Meisje	16	84
Leeftijd	12-14 jaar	17	83
	15-18 jaar	16	84
Opleiding*	VMBO-overig	23	77
	VMBO-t	23	77
	HAVO	12	88
	VWO	9	91

* Significant verschil

**Tabel 14.3 Op welke wijze contact met Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG)
(bij jongeren die bekend zijn met het CJG)**

	Ja	Nee
	%	%
Via website	22	78
Via jongerenwebsite	9	91
Via e-mail	0	100
Telefonisch contact	20	80
Persoonlijk gesprek	74	26
Voorlichtingsbijeenkomst/themabijeenkomst	17	83

14.1.4. Patronen en relaties

Van alle jongeren is elf procent bekend met het CJG. Eén op de twintig weet dat ze er zelf ook terecht kunnen met vragen en 7% heeft wel eens van het CJG gehoord maar wist niet dat ze er zelf ook terecht zouden kunnen met vragen. De bekendheid van het CJG is hoger onder meisjes en jongeren met een VWO opleiding. Jongeren van 15 tot en met 18 jaar zijn meer op de hoogte dat ze er zelf terecht kunnen voor vragen. Van de jongeren die bekend zijn met het CJG heeft 16% wel eens contact gehad. Leerlingen van het VMBO hebben vaker contact gehad met het CJG. De meeste contacten verliepen via een persoonlijk gesprek. Ook contact via de website, voorlichtingsboodschap of telefonisch contact werd genoemd.

15 Beschouwing: welbevinden en probleemgedrag

15.1. Inleiding

In de voorgaande hoofdstukken van dit rapport is duidelijk geworden dat gezondheid en welbevinden sterk samenhangen met opleidingsniveau, leeftijd en geslacht. Dit geldt ook voor verschillende aspecten van de leefstijl van jongeren. In de rapportage van het Jeugdonderzoek 2008 hebben we gekeken naar de samenhang tussen welbevinden en leefstijl en dat doen we hier opnieuw. De aandacht gaat hier anders dan vijf jaar geleden uit naar het signaleren van mogelijke veranderingen in de afgelopen jaren en naar de scores van de Drentse gemeenten op indicatoren van niet-welbevinden en probleemgedrag.

15.2. Keuze van indicatoren

Zoveel mogelijk is aansluiting gezocht bij de werkwijze en de keuze van indicatoren van het vorige jeugdonderzoek. Wel hebben we het accent bij sommige indicatoren verlegd naar het frequenter voorkomen van een bepaald probleem: vaker dan één maal onheus bejegend zijn via het internet of mobiele telefoon, twee maal per maand of vaker gepest zijn op school en vier maal of vaker in de afgelopen maand alcohol gedronken (door jongeren van 16 jaar en ouder). Daarnaast hebben we een aantal indicatoren niet meegenomen in de vergelijking omdat een valide vergelijking tussen 2008 en 2013 niet voor alle variabelen mogelijk was. In Tabel 15.1 wordt een overzicht gegeven van de gekozen indicatoren van niet-welbevinden en probleemgedrag.

Tabel 15.1 Overzicht van indicatoren van niet-welbevinden en probleemgedrag

Indicator	Uitkomstcategorie	Aanvullende informatie
<i>niet-welbevinden</i>		
1. Ervaren gezondheid	gaat wel/niet zo best/ slecht	
2. Psychosociale gezondheid (SDQ)	probleemscore	een totaalscore van 16 en hoger
3. Ingrijpende gebeurtenis meegemaakt	ja, gerelateerd aan problemen ouders	gebeurtenissen en situaties die betrekking hebben op: ruzie tussen ouders, echtscheiding, problemen met nieuwe ouder, geweld/mishandeling tussen ouders
4. Ingrijpende gebeurtenis meegemaakt	ja, gerelateerd aan ziekte/overlijden/problemen in familie	gebeurtenissen en situaties die betrekking hebben op: overlijden broer/zus/ouder(s), langdurige ziekenhuisopname broer/zus/ouder(s), geldproblemen ouders, verslaving ouders, problemen werk/werkloosheid ouders
5. Pesten	slachtoffer van pesten	2 keer per maand of vaker in de afgelopen drie maanden
6. Cyberpesten	slachtoffer van cyberpesten	meer dan 1 keer in de afgelopen drie maanden via internet en/of smartphone gepest
<i>probleemgedrag</i>		
7. Alcoholconsumptie	drinkt (regelmatig) alcohol	12-15 jarigen: heeft alcohol gedronken in de afgelopen 4 weken 16-18 jarigen: heeft 4 maal of vaker in de afgelopen 4 weken alcohol gedronken
8. Rookgedrag	rookt nu of gebruikt hasj/wiet	
9. Pesten	pest zelf op school	2 keer per maand of vaker in de afgelopen drie maanden
10. Spijbelen	spijbelt	1 of meer lesuren dat er school was gespijbeld
<i>niet-welbevinden samengevat</i>	scoort bovengemiddeld vaak op de 6 indicatoren van niet-welbevinden	uit de gegevens van 2013 en 2008 blijkt dat het gaat om een score op tenminste 2 van de 6 indicatoren
<i>probleemgedrag samengevat</i>	scoort bovengemiddeld vaak op de 4 indicatoren van probleemgedrag	uit de gegevens van 2013 en 2008 blijkt dat het gaat om een score op tenminste 1 van de 4 indicatoren

15.3. Veranderingen in vijf jaar tijd

Veranderingen in de volksgezondheid en de leefgewoonten nemen doorgaans veel tijd in beslag. Kunnen we in een korte periode van vijf jaren dan wel zichtbare veranderingen verwachten? Onderstaande tabel geeft aan dat dit het geval is. Nagenoeg alle indicatoren van niet-welbevinden laten een verslechtering in 2013 ten opzichte van 2008 zien. Jongeren in 2013 hebben vooral meer te maken gehad met ingrijpende gebeurtenissen die gerelateerd zijn aan problemen tussen hun ouders (echtscheiding bijvoorbeeld). Daarnaast is duidelijk een verschuiving zichtbaar van het gepest worden en het pesten in de schoolomgeving naar het onheus bejegend worden via het internet en de mobiele telefoon. Jongeren worden weliswaar significant minder gepest op school maar de stijging van het cyberpesten is naar verhouding en getalsmatig beduidend sterker geweest. Dat het welbevinden van jongeren is verslechterd komt ook tot uiting in de samenvattende indicator van niet-welbevinden: significant meer jongeren scoren nu bovengemiddeld op de indicatoren van niet-welbevinden dan vijf jaar geleden.

Waar in de afgelopen jaren de gezondheid en het welbevinden van jongeren zijn verslechterd laten de geselecteerde indicatoren van probleemgedrag daarentegen een positieve trend zien: minder jongeren drinken regelmatig alcohol, roken minder vaak (wanneer daarbij het gebruik van hasj/wiet inbegrepen is), pesten minder vaak op school en spijbelen minder vaak. De samenvattende indicator van probleemgedrag laat zien dat nu significant minder jongeren bovengemiddeld op de indicatoren van probleemgedrag scoren dan vijf jaar geleden.

Tabel 15.2 Scores op indicatoren van niet-welbevinden en probleemgedrag, 2013 en 2008

Indicator	Uitkomstcategorie	% 2013	% 2008	Verandering 2008-2013
<i>Welbevinden</i>				
1. Ervaren gezondheid	gaat wel/niet zo best/ slecht	16,3	16,1	
2. Psychosociale gezondheid (SDQ)	probleemscore	13,3	12,3	
3. Ingrijpende gebeurtenis meegemaakt	ja, gerelateerd aan problemen ouders	36,4	31,1	significante stijging
4. Ingrijpende gebeurtenis meegemaakt	ja, gerelateerd aan ziekte/overlijden/problemen in familie	34,7	34,0	
5. Pesten	slachtoffer van pesten	5,5	7,5	significante daling
6. Cyberpesten	slachtoffer van cyberpesten	23,6	15,0	significante stijging
<i>Probleemgedrag</i>				
7. Alcoholconsumptie	drinkt (regelmatig) alcohol	35,1	40,3	significante daling
8. Rookgedrag	rookt nu of gebruikt hasj/wiet	17,9	19,6	significante daling
9. Pesten	pest zelf op school	3,9	9,3	significante daling
10. Spijbelen	spijbelt	9,5	16,0	significante daling
<i>niet-welbevinden samengevat</i>	scoort bovengemiddeld vaak op de 6 indicatoren van niet-welbevinden	35,7	31,0	significante stijging
<i>probleemgedrag samengevat</i>	scoort bovengemiddeld vaak op de 4 indicatoren van probleemgedrag	33,1	41,5	significante daling

15.4. Welbevinden en probleemgedrag in de Drentse gemeenten

Gelden deze trends van de laatste jaren voor alle Drentse gemeenten in gelijke mate? Om deze vraag te beantwoorden laten we eerst zien in hoeverre de gemeenten van elkaar verschillen in 2013 en

kijken we vervolgens naar de veranderingen in de afgelopen vijf jaren. Onderstaande tabellen laten zien dat de gemeenten in 2013 van elkaar verschillen wat betreft de scores op indicatoren van niet-welbevinden (Tabel 15.3) en probleemgedrag (Tabel 15.4). De volgende indeling wordt bij de onderlinge vergelijking van gemeenten gebruikt:

	Gunstige situatie vergeleken met de andere gemeenten, significant
	Gunstige situatie vergeleken met de andere gemeenten, niet significant
	Ongunstige situatie vergeleken met de andere gemeenten, significant
	Ongunstige situatie vergeleken met de andere gemeenten, niet significant

Tabel 15.3 laat zien dat de meeste gemeenten in sommige opzichten gunstig en in andere opzichten ongunstig afsteken ten opzichte van de andere gemeenten. Enkele gemeenten worden gekenmerkt door vooral gunstige scores (Aa en Hunze, Hogeveen, De Wolden) terwijl enkele gemeenten een duidelijk ongunstige positie innemen (Assen en Emmen).

Tabel 15.3 Scores op 6 indicatoren van niet-welbevinden in de Drentse gemeenten, 2013

	ervaren gezondheid	psychosociale gezondheid	problemen tussen ouders	problemen in familie	slachtoffer van pesten	slachtoffer van Cyberpesten
Aa en Hunze	16,6%	12,6%	36,1%	27,8%	5,1%	22,9%
Assen	17,6%	14,1%	40,3%	38,8%	6,2%	26,3%
Midden-Drenthe	13,4%	12,3%	32,6%	36,8%	6,7%	22,0%
Noordenveld	16,8%	16,1%	39,4%	24,5%	6,8%	24,6%
Tynaarlo	17,1%	15,2%	38,5%	23,1%	5,6%	20,6%
Hogeveen	13,5%	10,8%	32,0%	35,1%	4,8%	21,2%
Meppel	17,7%	11,3%	37,0%	35,2%	3,9%	21,3%
Westerveld	17,0%	13,0%	31,6%	34,9%	3,8%	24,1%
De Wolden	12,5%	8,9%	33,9%	31,5%	5,9%	20,3%
Borger-Odoorn	19,2%	15,5%	35,7%	29,0%	5,1%	22,2%
Coevorden	15,0%	11,7%	33,1%	38,3%	5,3%	25,9%
Emmen	17,6%	14,7%	38,3%	40,2%	5,4%	25,1%

Als het gaat om indicatoren van probleemgedrag zijn de verschillen tussen de gemeenten iets minder uitgesproken (Tabel 15.4). De helft van de gemeenten scoort bijvoorbeeld op alle vier indicatoren niet-significant rond het Drentse gemiddelde en bovendien geldt voor de meeste gemeenten een combinatie van gunstige en ongunstige scores. De gemeenten Borger-Odoorn, Aa en Hunze en De Wolden vormen hierop een uitzondering, want daar werd ofwel ongunstig of gunstig op alle vier indicatoren gescoord.

Tabel 15.4 Scores op 4 indicatoren van probleemgedrag in de Drentse gemeenten, 2013

	alcoholconsumptie	roken	pesten	spijbelen
Aa en Hunze	38,7%	23,3%	5,1%	11,8%
Assen	29,8%	19,2%	3,3%	11,7%
Midden-Drenthe	37,1%	17,5%	4,7%	7,9%
Noordenveld	36,5%	20,5%	7,8%	7,5%
Tynaarlo	39,3%	26,1%	5,6%	7,3%
Hoogeveen	36,0%	18,8%	2,7%	8,1%
Meppel	28,5%	19,0%	2,1%	10,5%
Westerveld	35,6%	19,2%	4,4%	8,6%
De Wolden	31,7%	14,7%	2,4%	8,5%
Borger-Odoorn	38,4%	18,7%	5,1%	11,8%
Coevorden	37,7%	14,7%	3,0%	8,4%
Emmen	35,9%	13,0%	3,6%	9,7%

In Tabel 15.5 is te zien dat de gemeenten onderling sterker verschillen als het om niet-welbevinden gaat dan wanneer het gaat om probleemgedrag. In Assen en Emmen scoorden significant meer jongeren bovengemiddeld op de samenvattende indicator van niet-welbevinden terwijl de gemeenten Tynaarlo en De Wolden een significant gunstiger beeld laten zien. De gemeenten verschillen iets minder van elkaar als het gaat om probleemgedrag.

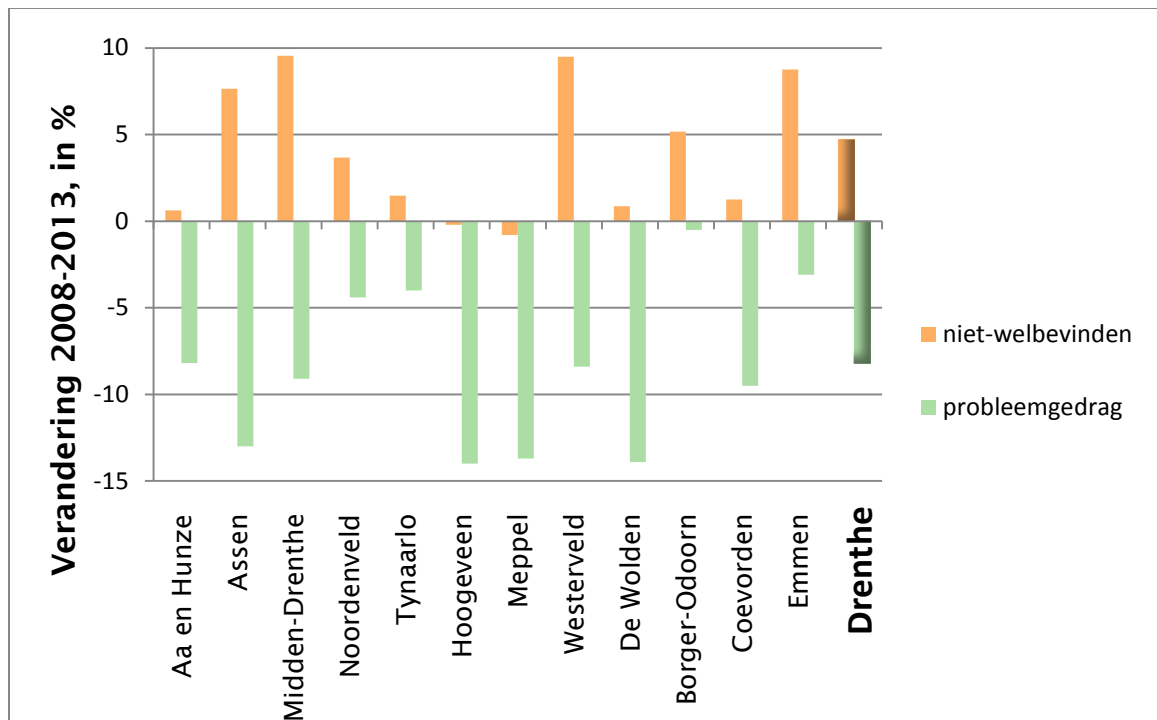
Tabel 15.5 Scores op samenvattende indicatoren van niet-welbevinden en probleemgedrag in de Drentse gemeenten, 2013

	indicator niet-welbevinden	indicator probleemgedrag
Aa en Hunze	31,6%	45,7%
Assen	41,4%	37,5%
Midden-Drenthe	35,9%	45,3%
Noordenveld	33,0%	43,9%
Tynaarlo	27,5%	50,2%
Hoogeveen	33,4%	42,3%
Meppel	34,3%	39,2%
Westerveld	34,1%	42,6%
De Wolden	30,9%	40,0%
Borger-Odoorn	33,4%	46,7%
Coevorden	33,8%	42,6%
Emmen	40,7%	42,2%

Uit Tabel 15.5 kan opgemaakt worden dat in de meeste gemeenten geen relatie lijkt te bestaan tussen de relatieve positie die ze innemen als het gaat om niet-welbevinden en de positie die ze innemen als het gaat om probleemgedrag. De gemeenten Aa en Hunze, Midden-Drenthe, Noordenveld, Tynaarlo, Hoogeveen, Westerveld, Borger-Odoorn en Coevorden nemen bijvoorbeeld een relatief gunstige positie in wat betreft de indicatoren van niet-welbevinden maar laten tegelijkertijd een ongunstiger beeld zien als het gaat om probleemgedrag. In de gemeenten Assen is dit juist omgekeerd: jongeren scoren hier vaker ongunstig op de indicatoren van niet-welbevinden maar lijken minder vaak probleemgedrag te vertonen. Meppel en De Wolden laten een relatief gunstig beeld zien voor beide indicatoren, terwijl Emmen een ongunstige positie inneemt zowel wat betreft niet-welbevinden als probleemgedrag.

Wat zijn de ontwikkelingen geweest in de Drentse gemeenten in de afgelopen vijf jaar? We geven antwoord op deze vraag door te laten zien in welke mate en in welke richting de samenvattende indicatoren van niet-welbevinden en probleemgedrag zijn veranderd in 2013 ten opzichte van 2008. Figuur 15.1 laat zien dat de meeste gemeenten erop achteruit zijn gegaan wat betreft het welbevinden van jongeren, wanneer we afgaan op de hogere percentages van jongeren met een

score op de samenvattende indicator van niet-welbevinden. Uitzondering hierop vormen de gemeenten Hoogeveen en Meppel die een zeer bescheiden verbetering te zien geven. De gemeenten verschillen sterk van elkaar in de mate waarin deze indicator van niet-welbevinden zich ongunstig heeft ontwikkeld. In Aa en Hunze, Noordenveld, Tynaarlo, De Wolden en Coevorden is sprake geweest van een bescheiden trend, terwijl Assen, Emmen, Midden-Drenthe en Westerveld een bovengemiddelde verslechtering laten zien. De trends voor Assen en Emmen die wijzen op een verslechtering van het welbevinden van jongeren corresponderen met hun ongunstige positie die al uit Tabel 15.5 bleek. Dat de trends in Midden-Drenthe en Westerveld zo ongunstig zijn is opvallend, gezien de relatief gunstige posities van deze gemeenten in 2013. Deze relatief gunstige posities hebben ze kunnen behouden omdat hun uitgangspunten in 2008 nog zeer gunstig waren en ook omdat Assen en Emmen met hun grotere populaties de negatieve trend nog sterker bepaalden. Tegenover een verslechtering van het welbevinden van jongeren staat een sterkere daling van het percentage jongeren dat bovengemiddeld vaak probleemgedrag vertoont. De verschillen tussen de gemeenten zijn daarbij niet zo groot. Wel is het zo dat in enkele gemeenten de gunstige ontwikkeling wat is achtergebleven bij de rest van Drenthe, zoals in Borger-Odoorn, Noordenveld, Tynaarlo en Emmen.

Figuur 15.1 Veranderingen in de indicatoren van niet-welbevinden en probleemgedrag in de periode 2008-2013, Drentse gemeenten, in %

15.5. Conclusies

De periode die lag tussen het Jeugdonderzoek van 2008 en dat van 2013 viel ongeveer samen met de financiële en economische crisis. Van deze crisis wordt gezegd dat deze weliswaar in 2014 eindigde, maar dat de sociale en maatschappelijke gevolgen ervan langer zullen voortduren. De trends die we in dit hoofdstuk toonden passen deels in de meer omvattende ontwikkeling van verslechterende economische en maatschappelijke omstandigheden. De gekozen indicatoren van niet-welbevinden laten immers zien dat jongeren zich wat ongezonder zijn gaan voelen, vaker psychosociale problemen ondervinden en meer problemen tussen hun ouders en in hun familie rapporteren. De herkomst van het verminderde welbevinden van jongeren lijkt deels te liggen in een verslechtering van de gezins- en familieomstandigheden om hen heen. Daarnaast nemen we waar dat jongeren

weliswaar aangeven dat zij minder op school gepest worden, maar beduidend vaker via het internet en de mobiele telefoon onheus bejegend worden.

Wanneer we echter afgaan op de gekozen indicatoren van probleemgedrag komen de trends in een veel gunstiger daglicht te staan. De leefstijl van jongeren lijkt nu gezonder te zijn dan vijf jaar geleden, tot uiting komend in een afname van roken en verminderd alcoholgebruik. Hun gedrag in en rondom school lijkt ook verbeterd te zijn, want jongeren pesten minder op school en spijbelen minder vaak. Waarschijnlijk zouden we onze bevindingen rond het pesten negatief moeten bijstellen wanneer we ook vragen opgenomen zouden hebben over het zich schuldig maken aan cyberpesten. Per saldo zien we een gemengd beeld van ongunstige en gunstige ontwikkelingen in de laatste jaren. In de meeste Drentse gemeenten zien we dit ook terug, waar het welbevinden van jongeren duidelijk of enigszins is afgenomen maar waar ook duidelijk sprake is van minder probleemgedrag.

16 Geraadpleegde bronnen

16.1. Digitale databases

CBS StatLine (Centraal Bureau voor de Statistiek, <http://statline.cbs.nl>)

16.2. Overige bronnen

Boer A. de, Oudijk D., Tielen L. (2012). *Kinderen en jongeren met een langdurig ziek gezinslid in Nederland. Aantallen en enkele kenmerken*. TSG, 90:3; 167.

Goedhart A., Treffers F., Widenfelt B. van (2003). *Vragen naar psychische problemen, bij kinderen en adolescenten*. Maandblad Geestelijke Volksgezondheid, 58, 1018-1035.

Goodman R., Meltzer H., Bailey V. (1998). *The Strengths and Difficulties Questionnaire: A pilot study on the validity of the self-report version*. European Child and Adolescent Psychiatry. 7, 125-130.

Gommer M., Hoekstra J., Engelfriet P., Wilson C., Picavet S. (2013). *Gehoorschade en geluidsblootstelling in Nederland – inventarisatie van cijfers*. Bilthoven: RIVM.

Gorter A.F. (2012). *Gehoorschade als gevolg van harde muziek. Risicogedrag en misconcepties onder uitgaanspubliek. Resultaten vragenlijstonderzoek onder 130.000 bezoekers van muzieklocaties en – evenementen*. Leiden: Nationale Hoorstichting.

Klauw M. van der , Verheijden M.W., Slinger J.D. (2013). *Monitor Convenant Gezond Gewicht 2013. (Determinanten van) beweeg- en eetgedrag van kinderen (4-11 jaar), jongeren (12-17 jaar) en volwassenen (18+ jaar)*. Leiden: TNO.

Kuilman M., Van der Veen, W.J., Van Zanden, N. (2008). *Jeugd in Drenthe, Basisrapport van het jeugdonderzoek 2008, over de gezondheid en leefgewoonten van Drentse jongeren 12 t/m 18 jaar*. Assen: GGD Drenthe, december 2009

Looze M. de, Dorsselaer S. van, Roos S. de, Verdurmen J., Stevens G., Gommans R., Bon-Martens M. van, Bogt T., Vollebergh W. (2014). *HBSC 2013. Gezondheid, welzijn en opvoeding van jongeren in Nederland*. Utrecht: Universiteit Utrecht, 2014.

Bijlage: De vragenlijst

Vraag 1. Ben je een jongen of een meisje?

- Jongen
- Meisje

Vraag 2. Hoe oud ben je?

jaar

Vraag 3. Wat zijn de vier cijfers van de postcode van het adres waar je woont?

Vraag 4. In welk land ben je geboren?

- Nederland
- Suriname
- Nederlandse Antillen
- Aruba
- Turkije
- Marokko
- Ander land, namelijk.....

Vraag 5. In welk land is je moeder geboren?

- Nederland
- Suriname
- Nederlandse Antillen
- Aruba
- Turkije
- Marokko
- Ander land, namelijk.....

Vraag 6. In welk land is je vader geboren?

- Nederland
- Suriname
- Nederlandse Antillen
- Aruba
- Turkije
- Marokko
- Ander land, namelijk.....

Vraag 7. Bij wie woon je de meeste dagen van de week? Je mag één antwoord geven.

Ik woon:

- Bij mijn vader en moeder (samen)
- Ongeveer de helft van de tijd bij mijn moeder en de helft van de tijd bij mijn vader (co-ouders)
- Bij mijn moeder en haar partner (vriend/vriendin, man/vrouw)
- Bij mijn vader en zijn partner (vriend/vriendin, man/vrouw)
- Alleen bij mijn moeder
- Alleen bij mijn vader
- Bij anderen (bijv. pleegouders, andere familie, internaat)
- Zelfstandig

Vraag 8. Welk soort onderwijs volg je?

- Brugklas Praktijkonderwijs
- Brugklas VMBO-tl (MAVO) /HAVO
- Brugklas HAVO/VWO/Gymnasium
- Praktijkonderwijs
- VMBO theoretische leerweg (MAVO)
- VMBO overig (gemengde leerweg, kaderberoepsgerichte leerweg of basisberoepsgerichte leerweg)
- MBO (ROC, AOC)
- HAVO
- VWO (Atheneum, Gymnasium)
- Regionale Expertise Centra (REC)
- Ander soort onderwijs

Vraag 9. Hoeveel dagen ben je de laatste 4 weken dat er school was thuis gebleven, omdat je ziek was? Vakantieweken niet meetellen bij die 4 weken.

schooldagen

Vraag 10. Hoeveel lessen heb je de laatste 4 weken dat er school was gespijbeld? Vakantieweken niet meetellen bij die 4 weken.

lessen

Vraag 11. Wat is voor jou de belangrijkste reden om te spijbelen? Je moet alleen de belangrijkste reden aangeven, dus maar één antwoord geven!

- Ik spijbel als ik mijn huiswerk niet af heb
- Ik spijbel als ik een proefwerk heb
- Ik spijbel als ik geen zin heb in school
- Ik spijbel als ik (veel) tussenuren heb
- Ik spijbel als ik problemen heb
- Ik spijbel niet
- Andere reden

Vraag 12. Hoe vind je het op school?

- Hartstikke leuk
- Leuk
- Gaat wel
- Niet leuk
- Vreselijk

Vraag 13. Hoe vind je het bij jou thuis? Let op: Bedoeld wordt waar je de meeste dagen van de week woont.

- Hartstikke leuk
- Leuk
- Gaat wel
- Niet leuk
- Vreselijk

Vraag 14. Hoe vind je je gezondheid in het algemeen?

- Heel goed
- Goed
- Gaat wel
- Niet zo best
- Slecht

Vraag 15. Heb je de afgelopen drie maanden contact gehad met de huisarts?

- Ja
- Nee

Vraag 16. Wil je bij de volgende ziekten en aandoeningen aankruisen of je die hebt of in de afgelopen 12 maanden hebt gehad?

Kruis op iedere regel één vakje aan.

	Nee	Ja, niet door arts vastgesteld	Ja, wel door arts vastgesteld
Astma of bronchitis	☐	☐	☐
Chronische vermoeidheid	☐	☐	☐
Diabetes mellitus (suikerziekte)	☐	☐	☐
Eczeem	☐	☐	☐
Buikklachten langer dan 3 maanden	☐	☐	☐
Migraine of regelmatige ernstige hoofdpijn	☐	☐	☐
Een aangeboren hartaandoening	☐	☐	☐
ADHD	☐	☐	☐
Anorexia of boulimia nervosa	☐	☐	☐
Kanker	☐	☐	☐
Allergie	☐	☐	☐
Anders	☐	☐	☐

Vraag 17. In welke mate word of werd je hierdoor belemmerd bij het uitvoeren van je dagelijkse bezigheden?

- Sterke mate
- Lichte mate
- Niet belemmerd
- Niet van toepassing

Vraag 18. Hoeveel kilo weeg je? (Zonder kleren).   kilogram

Vraag 19. Hoe lang ben je? (Zonder schoenen).   centimeter

Vraag 20. Wil je alsjeblieft bij iedere vraag een kruisje zetten in het rondje voor "Niet waar", "Een beetje waar" of "Zeker waar". Het is belangrijk dat je alle vragen zo goed mogelijk beantwoordt, ook als je niet helemaal zeker bent of als je de vraag raar vindt. Wil je alsjeblieft bij je antwoorden denken hoe dat bij jou de laatste 6 maanden is geweest.

	Niet waar	Een beetje waar	Zeker waar
Ik probeer aardig te zijn tegen anderen. Ik houd rekening met hun gevoelens	☐	☐	☐
Ik ben rusteloos, ik kan niet lang stil zitten	☐	☐	☐
Ik heb vaak hoofdpijn, buikpijn, of ik ben misselijk	☐	☐	☐
Ik deel makkelijk met anderen (snoep, speelgoed, potloden, etc.)	☐	☐	☐
Ik word erg boos en ben vaak driftig	☐	☐	☐
Ik ben nogal op mijzelf. Ik speel meestal alleen of bemoei mij niet met anderen	☐	☐	☐
Ik doe meestal wat me wordt opgedragen	☐	☐	☐
Ik pieker veel	☐	☐	☐
Ik help iemand die zich heeft bezeerd, van streek is of zich ziek voelt	☐	☐	☐
Ik zit constant te wiebelen of te friemelen	☐	☐	☐
Ik heb minstens één goede vriend of vriendin	☐	☐	☐
Ik vecht vaak. Het lukt mij andere mensen te laten doen wat ik wil	☐	☐	☐
Ik ben vaak ongelukkig, in de put of in tranen	☐	☐	☐
Andere jongeren van mijn leeftijd vinden mij over het algemeen aardig	☐	☐	☐
Ik ben snel afgeleid, ik vind het moeilijk me te concentreren	☐	☐	☐
Ik ben zenuwachtig in nieuwe situaties. Ik verlies makkelijk mijn zelfvertrouwen	☐	☐	☐
Ik ben aardig tegen jongere kinderen	☐	☐	☐
Ik word er vaak van beschuldigd dat ik lieg of bedrieg	☐	☐	☐
Andere kinderen of jongeren pesten of treiteren mij	☐	☐	☐
Ik bied vaak anderen aan hun te helpen (ouders, leerkrachten, kinderen)	☐	☐	☐
Ik denk na voor ik iets doe	☐	☐	☐
Ik neem dingen weg die niet van mij zijn thuis, op school of op andere plaatsen	☐	☐	☐
Ik kan beter met volwassenen opschieten dan met jongeren van mijn leeftijd	☐	☐	☐
Ik ben voor heel veel dingen bang, ik ben snel angstig	☐	☐	☐
Ik maak af waar ik mee bezig ben. Ik kan mijn aandacht er goed bij houden	☐	☐	☐

Vraag 21. Heb je de volgende ingrijpende gebeurtenissen ooit meegemaakt of maak je dat nu mee?

Wanneer het gaat over je ouders worden ook pleeg- of stiefouders bedoeld.

	Nee, nooit meegemaakt	Ja, meegemaakt of maak ik nu mee
Overlijden van broer/zus of van je vader en/of moeder	☐	☐
Langdurige ziekte of langdurige ziekenhuisopname van jezelf	☐	☐
Langdurige ziekenhuisopname van (een van) je ouders of (een van) je broers of zussen	☐	☐
Regelmatige ruzies tussen je ouders	☐	☐
Echtscheiding van je ouders	☐	☐
Problemen met de nieuwe ouder	☐	☐
Geweld of mishandeling tussen je ouders	☐	☐
Problemen met geld/inkomen van je ouders	☐	☐
Problemen met drank, verslaving van (een van) je ouders	☐	☐
Problemen met school, werk/werkloosheid	☐	☐
Problemen met werk/werkloosheid van (een van) je ouders	☐	☐
Zwanger geworden of zwanger gemaakt	☐	☐
Andere gebeurtenissen of problemen, namelijk _____	☐	☐

Vraag 22. Maak je je wel eens zorgen over je thuissituatie?

- Ja, ik krijg daarvoor ook hulp
- Ja, ik krijg daarvoor geen hulp maar heb daar wel behoefte aan
- Ja, ik maak me wel eens zorgen maar hoef daarvoor geen hulp
- Nee, ik maak me nooit zorgen

Vraag 23. Verzorg jij iemand die voor langere tijd ziek is of die gehandicapt is en bij jou in huis woont? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk

- Ja, mijn ouders/verzorgers
- Ja, mijn broer/zus
- Ja, een andere huisgenoot
- Nee → Ga naar vraag 28

Vraag 24. Hoe vaak in de week moet je voor deze persoon zorgen?

- Minder dan 1 keer per week
- 1 keer per week
- 2 tot 3 keer per week
- 4 tot 5 keer per week
- 6 tot 7 keer per week

Vraag 25. Hoe lang zorg je al voor deze persoon?

- 1 maand
- 1/2 jaar
- 1 jaar
- langer dan een jaar

Vraag 26. Kan je hierdoor minder tijd besteden aan?

	Ja	Nee
School	☐	☐
Sport	☐	☐
Hobby	☐	☐
Uitgaan	☐	☐

Vraag 27. Sommigen voelen zich erg belast door de verzorging van een ander. Zij vinden de zorg zwaar en moeilijk vol te houden. Voor anderen geldt dat minder of niet. Hoe belast voel jij je op dit moment?

- Niet of nauwelijks belast
- Een beetje belast
- Tamelijk zwaar belast
- Zeer zwaar belast
- Overbelast, ik kan de zorg eigenlijk niet meer volhouden

De volgende vragen gaan over lichaamsbeweging, zoals wandelen of fietsen, sporten of beweging op school. Het gaat om alle lichaamsbeweging die tenminste even inspannend is als stevig doorlopen of fietsen.

Vraag 28. Hoeveel dagen per week heb jij in de ZOMER tenminste 60 minuten per dag zulke lichaamsbeweging? Het gaat om het gemiddeld aantal dagen van een gewone week.

dagen per week

Vraag 29. Hoeveel dagen per week heb jij in de WINTER tenminste 60 minuten per dag zulke lichaamsbeweging? Het gaat om het gemiddeld aantal dagen van een gewone week.

dagen per week

Vraag 30. Hoeveel dagen per week ontbijt jij meestal?

- (Bijna) nooit
- 1 dag per week
- 2 dagen per week
- 3 dagen per week
- 4 dagen per week
- 5 dagen per week
- 6 dagen per week
- Elke dag

De volgende vragen gaan over gewone frisdranken. Gewone frisdranken zijn: Frisdranken met prik (Cola, Sinas, Fanta, 7-up, Cassis, Bitter lemon, Spa fruit, Tonic, Sprite, Liptonice, etc.), Frisdranken zonder prik (Dubbelfriss, Taxi, Ice tea, aanmaak limonade, Lessini, ranja, Roosvicee, Dubbeldrink, Perennectar, Wickey, Splash, Spa fruit, Sisi no bubbels, Sprankelfruit, etc.), Sportdrankjes (Extran, AA, Isostar, Aquarius, Dextro energy, etc.).

Vraag 31. Hoeveel dagen per week drink je gewone frisdranken?

- (Bijna) nooit → Ga naar vraag 33
- 1 dag per week
- 2 dagen per week
- 3 dagen per week
- 4 dagen per week
- 5 dagen per week
- 6 dagen per week
- Elke dag

Vraag 32. Als je gewone frisdranken drinkt, hoeveel glazen drink je dan meestal per dag?

- 1 glas/blikje/flesje per dag
- 2 glazen/blikjes/flesjes per dag
- 3 glazen/blikjes/flesjes per dag
- Meer dan 3 glazen per dag

De volgende vragen gaan over snacks. Snacks zijn: Kleine snacks (chips, nootjes, pinda's, borrelnootjes, blokjes kaas of worst, bitterbal, etc. (een handje of klein schaalpje vol telt als een portie)), Grote snacks: (patat, frikadel, kroket, saucijzenbroodje, hamburger, kaassoufflé, loempia, bara, borek, lahmacun, tulumba, yagli simit, kurabiye, etc. (tellen als één stuk)). Als je de vragen beantwoordt, denk dan aan de afgelopen week.

Vraag 33. Hoeveel dagen per week eet je snacks?

- (Bijna) nooit → Ga naar vraag 33
- 1 dag per week
- 2 dagen per week
- 3 dagen per week
- 4 dagen per week
- 5 dagen per week
- 6 dagen per week
- Elke dag

Vraag 34. Op de dagen dat je snacks eet, hoeveel eet je dan meestal per dag?

- 1 portie of stuk per dag
- 2 porties of stuks per dag
- 3 porties of stuks per dag
- 4 porties of stuks per dag
- 5 porties of stuks per dag
- 6 of meer porties of stuks per dag

De volgende vragen gaan over snoep. Snoep is: •Repen (Mars, Twix, Bounty, Snickers, Lion, Nuts, etc. (gewone maat telt als één stuk, kingsize repen tellen voor 2 stuks, mini's tellen voor 1/2)), •Stroopwafel, (gevulde) koek, roze koek, negerzoen, cornetto, magnum, softijs, gebak, cake, baklava, etc. (tellen als één stuk) •Chocola, wine gums, yoghurt gums, haribo-snoep, chupa-chups, nougat, drop, M&M's, etc. (een handje vol telt als een portie).

Vraag 35. Hoeveel dagen per week eet je snoep?

- (Bijna) nooit → Ga naar vraag 37
- 1 dag per week
- 2 dagen per week
- 3 dagen per week
- 4 dagen per week
- 5 dagen per week
- 6 dagen per week
- Elke dag

Vraag 36. Op de dagen dat je snoep eet, hoeveel eet je dan meestal per dag?

- Minder dan 1 portie per dag
- 1 portie of stuks per dag
- 2 porties of stuks per dag
- 3 porties of stuks per dag
- 4 porties of stuks per dag
- 5 porties of stuks per dag
- 6 of meer porties of stuks per dag

Vraag 37. Heb je wel eens gerookt? Ten minste één sigaret.

- Nee → ga naar vraag 39
- Ja

Vraag 38. Hoe vaak rook je nu?

- Ik rook niet
- Minder dan één keer per week
- Ten minste één keer per week, maar niet iedere dag
- Iedere dag

Vraag 39. Heb je wel eens waterpijp gerookt?

- Ja
- Nee → Ga naar vraag 41

Vraag 40. Hoe vaak heb je waterpijp gerookt?

Kruis op iedere regel één vakje aan.

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11-19	20
	keer	keer	keer	keer	keer	keer	keer	keer	keer	keer	keer	keer	keer of vaker
a. In je hele leven	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b. In de laatste 4 weken	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vraag 41. Wat voor alcoholhoudende drank drink je?

Je mag meer dan één antwoord geven.

- Ik heb nooit alcohol gedronken → **Ga naar vraag 51**
- Bier
- Wijn, cider of champagne
- Breezers of andere mixdrankjes die je kant-en-klaar koopt (bijvoorbeeld Smirnoff Ice, Pisang Ambon Jus, Passoa Diabolo, Black Vibe, Zinniz)
- Mixdrankjes die zelf gemixt worden (bijvoorbeeld wodka-jus, whiskey-cola, rum-cola)
- Shooters (kleine flesjes sterke drank, zoals Feigling, Flügel, Coco Loco, Lemon Drop)
- Alcopop (bijvoorbeeld Two Dogs, Jamin Juices, Hoopers Hooch)
- Likeur (bijvoorbeeld Pisang Ambon, Campari, Passoa, Coebergh)
- Sterke drank puur gedronken (bijvoorbeeld whiskey, wodka, jenever, cognac)
- Sherry, port, martini

Vraag 42. Hoe vaak heb je iets met alcohol gedronken?

We bedoelen het aantal gelegenheden, zoals een feestje of uitgaan. Kruis op iedere regel één vakje aan.

	0 keer	1 keer	2 keer	3 keer	4 keer	5 keer	6 keer	7 keer	8 keer	9 keer	10 keer	11-19 keer	20 keer of vaker
a. In je hele leven	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b. In de laatste 4 weken	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vraag 43. Op hoeveel van de vier doordeweekse dagen drink je meestal alcohol? (Dus van maandag tot en met donderdag).

- 4 dagen
- 3 dagen
- 2 dagen
- 1 dag
- Minder dan 1 dag
- Ik drink nooit alcohol op doordeweekse dagen → **Ga naar vraag 45**

Vraag 44. Hoeveel glazen, flesjes of blikjes alcohol drink je dan meestal op zo'n doordeweekse dag? (Dus van maandag tot en met donderdag).

- 11 glazen of meer per dag
- 7-10 glazen per dag
- 6 glazen per dag
- 5 glazen per dag
- 4 glazen per dag
- 3 glazen per dag
- 2 glazen per dag
- 1 glas per dag

Vraag 45. Op hoeveel dagen van de drie weekenddagen drink je meestal alcohol? (*Dus vrijdag, zaterdag en zondag*).

- 3 dagen
- 2 dagen
- 1 dag
- Minder dan 1 dag
- Ik drink nooit alcohol in het weekend. → Ga naar vraag 47

Vraag 46. Hoeveel glazen, flesjes of blikjes alcohol drink je dan meestal op zo'n weekenddag? (*Dus vrijdag, zaterdag en zondag*).

- 20 glazen of meer per dag
- 15-19 glazen per dag
- 11-14 glazen per dag
- 7-10 glazen per dag
- 6 glazen per dag
- 5 glazen per dag
- 4 glazen per dag
- 3 glazen per dag
- 2 glazen per dag
- 1 glas per dag

Vraag 47. Hoe vaak heb je de afgelopen 4 weken VIJF of MEER drankjes met alcohol gedronken bij één gelegenheid? (*Bijvoorbeeld een feestje of op een avond*).

- Nooit
- 1 keer
- 2 keer
- 3 of 4 keer
- 5 of 6 keer
- 7 of 8 keer
- 9 keer of vaker

Vraag 48. Hoe vaak ben je dronken of aangeschoten geweest door het drinken van alcohol?
Kruis op iedere regel één vakje aan.

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11-19	20
	keer	keer	keer	keer	keer	keer	keer	keer	keer	keer	keer	keer	keer of vaker
a. In je hele leven	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b. In de laatste 4 weken	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vraag 49. Als je alcohol drinkt, waar is dit dan meestal?

Je mag maximaal drie antwoorden geven; als je op meer plekken alcohol drinkt, geef dan alleen de drie belangrijkste aan.

- Thuis, alleen
- Thuis, met anderen
- Bij anderen thuis
- Op een schoolfeest
- In een disco
- In een café, bar, snackbar of op een terras
- In een restaurant
- In de sportkantine of bij een vereniging
- Op straat, in een park of ergens anders buiten (en dan niet op een terras)
- In een keet, hok of schuur
- Ergens anders

Vraag 50. Wat vinden je ouders/verzorgers ervan dat je alcohol drinkt?

- Ze vinden het goed
- Ze vinden dat ik minder alcohol zou moeten drinken
- Ze raden het af
- Ze verbieden het
- Ze weten het niet
- Ze zeggen er niets van

Vraag 51. In onderstaande tabel staat een aantal stellingen. Geef voor elke stelling aan hoe moeilijk of makkelijk je het vindt.

	Heel moeilijk	Moeilijk	Niet moeilijk, niet makkelijk	Makkelijk	Heel makkelijk
Niet drinken als mijn vrienden wel drinken, is voor mij ...	☐	☐	☐	☐	☐
Een drankje weigeren als ik dat aangeboden krijg, is voor mij ...	☐	☐	☐	☐	☐
Een niet-drinker blijven (of worden) is voor mij ...	☐	☐	☐	☐	☐
Een goede reden bedenken om een drankje met alcohol te weigeren, is voor mij ...	☐	☐	☐	☐	☐
Uitleggen waarom ik geen alcohol wil drinken, is voor mij ...	☐	☐	☐	☐	☐
Een gematigde drinker blijven (of worden), is voor mij ...	☐	☐	☐	☐	☐
Iets terugzeggen als iemand mij saai vindt is voor mij ...	☐	☐	☐	☐	☐
Fris drinken als vrienden alcohol drinken is voor mij ...	☐	☐	☐	☐	☐

Vraag 52. Ik vind dat alcohol drinken bij het uitgaan hoort

- Helemaal mee eens
- Mee eens
- Niet mee eens en niet mee oneens
- Mee oneens
- Helemaal mee oneens

Vraag 53. Heb je wel eens softdrugs aangeboden gekregen (zoals hasj of wiet)?

- Ja
- Nee → Ga naar vraag 55

Vraag 54. Waar heb je wel eens hasj of wiet aangeboden gekregen?

Je mag meer dan één antwoord geven.

- Op school
- Thuis of bij vrienden thuis
- Op straat, in een park of bij een hangplek
- In een café of disco, op een feest of bij een concert
- Ergens anders

Vraag 55. Heb je wel eens harddrugs aangeboden gekregen (zoals cocaïne, XTC, pep/speed, paddo's, GHB)?

- Ja
- Nee → Ga naar vraag 57

Vraag 56. Waar heb je wel eens harddrugs (zoals cocaïne, XTC, pep/speed, paddo's, GHB) aangeboden gekregen? Je mag meer dan één antwoord geven.

- Op school
- Thuis of bij vrienden thuis
- Op straat, in een park of bij een hangplek
- In een café of disco, op een feest of bij een concert
- Ergens anders

Vraag 57. Heb je wel eens drugs gebruikt (zoals hasj, wiet, cocaïne, XTC, pep/speed, paddo's, GHB)?

- Ja
- Nee → Ga naar vraag 65

Vraag 58. Hoe vaak heb je hasj of wiet gebruikt?

Kruis op iedere regel één vakje aan.

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11-19	20
	keer	keer	keer	keer	keer	keer	keer	keer	keer	keer	keer	keer	keer of vaker
a. In je hele leven	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b. In de laatste 4 weken	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vraag 59. Hoe kom je meestal aan hasj of wiet?

Je mag meer dan één antwoord geven.

- Ik gebruik het nu niet meer
- Van vrienden
- Via, via van iemand die ik niet goed ken
- Van een (huis)dealer
- Koop het in een coffeeshop
- Van schoolgenoten
- Ik kweek het zelf
- Anders

Vraag 60. Waar gebruik je meestal hasj of wiet?

Je mag meer dan één antwoord geven.

- Thuis
- Bij vrienden
- Café of disco, op een feest of bij een concert
- In een coffeeshop
- Op of rond school
- Op straat, in een park of een andere plek buiten
- Ergens anders

Vraag 61. Als je wiet of hasj rookt, hoeveel joints rook je dan gemiddeld per keer?

- Minder dan 1 joint, ik rook met anderen mee

- Dan rook ik gemiddeld   joints (aantal invullen)

Vraag 62. Hoe vaak heb je in je hele leven onderstaande middelen gebruikt?

Kruis op iedere regel één vakje aan.

	0 keer	1 keer	2 keer	3 keer	4 keer	5 keer	6 keer	7 keer	8 keer of vaker
XTC (ecstasy, MDMA)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Cocaïne (Crack, coke of wit)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hallucinogene paddenstoeltjes paddo's of magic mushrooms	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Amfetaminen (uppers, pep, speed)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Heroïne (horse, smack of bruin)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
LSD	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
GHB	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vraag 63. Hoe vaak heb je in de laatste vier weken onderstaande middelen gebruikt?
Kruis op iedere regel één vakje aan.

	0 keer	1 keer	2 keer	3 keer	4 keer	5 keer	6 keer	7 keer	8 keer of vaker
XTC (ecstasy, MDMA)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Cocaïne (Crack, coke of wit)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hallucinogene paddenstoeltjes paddo's of magic mushrooms	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Amfetaminen (uppers, pep, speed)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Heroïne (horse, smack of bruin)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
LSD	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
GHB	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vraag 64. Gebruik je wel eens op één dag of avond drugs én alcohol?
Je mag meer dan één antwoord geven.

- Nee
- Ja, alcohol samen met wiet / hasj
- Ja, alcohol samen met XTC
- Ja, alcohol met cocaïne
- Anders

Vraag 65. Hoe vaak ben je de afgelopen drie maanden op school gepest?

- Nooit
- Minder dan 2 keer per maand
- 2 of 3 keer per maand
- Ongeveer 1 keer per week
- Meerdere keren per week

Vraag 66. Hoe vaak heb je de afgelopen drie maanden meegedaan aan pesten van een andere leerling op school?

- Nooit
- Minder dan 2 keer per maand
- 2 of 3 keer per maand
- Ongeveer 1 keer per week
- Meerdere keren per week

Vraag 67. Hoe vaak hebben anderen de afgelopen 3 maanden op internet en/of smartphone bij jou het volgende gedaan?

	Nooit	1 keer	Meer dan 1 keer
Jou beledigd via internet of smartphone.	☐	☐	☐
Jou belachelijk gemaakt via internet of smartphone.	☐	☐	☐
Jou volkomen genegeerd via internet of smartphone.	☐	☐	☐
Tegen jou gelogen via internet of smartphone.	☐	☐	☐
Jou proberen te misleiden via internet of smartphone door te doen alsof hij/zij iemand anders was.	☐	☐	☐
Jou bedreigd via internet of smartphone.	☐	☐	☐
Jou een anonieme e-mail gestuurd.	☐	☐	☐
Jou uitgescholden via internet of smartphone.	☐	☐	☐
Jouw foto ongevraagd op internet gezet.	☐	☐	☐
Jou met opzet een virus gestuurd.	☐	☐	☐
In jouw e-mailinbox of messenger ingebroken en het paswoord veranderd.	☐	☐	☐
Enorm veel of grote berichten naar jou gestuurd om jouw computer te laten vastlopen.	☐	☐	☐
Ingebroken in jouw computer en persoonlijke informatie gestolen.	☐	☐	☐
Ingebroken in jouw e-mail of messenger en berichten gestuurd naar jouw contactpersonen.	☐	☐	☐
Op een website een stemming gehouden waarbij gesteld werd dat jij niet leuk of mooi bent.	☐	☐	☐
Roddels verspreid over jou via internet of smartphone.	☐	☐	☐
Dingen die jij in vertrouwen had verteld, op een website geplaatst of doorgestuurd naar anderen via e-mail, SMS of whatsapp.	☐	☐	☐
Aan jou dingen gevraagd of voor de webcam te doen die je eigenlijk niet wilt.	☐	☐	☐

Vraag 68. Heb je wel eens geslachtsgemeenschap met iemand gehad?

- Nee, nooit   ➔ ga naar vraag 75
- Ja, één keer
- Ja, een paar keer
- Ja, regelmatig

Vraag 69. Hoe oud was je toen je voor het eerst met iemand geslachtsgemeenschap had?

Ik was toen   jaar

Vraag 70. Met hoeveel verschillende personen heb je tot nu toe geslachtsgemeenschap gehad?

- 1 persoon
- 2 personen
- 3 personen
- 4 personen
- 5 of meer personen

Vraag 71. De keren dat je met iemand geslachtsgemeenschap hebt gehad, zijn er toen condooms gebruikt?

- Ja, altijd → ga naar vraag 73
- Meestal wel
- Soms
- Vrijwel nooit
- Nooit → Ga naar vraag 73

Vraag 72. De laatste keer dat je geslachtsgemeenschap had, hebben jullie toen een condoom gebruikt?

- Ja
- Nee
- Ik weet het niet meer

Vraag 73. De laatste keer dat je geslachtsgemeenschap had, hebben jullie toen een ander voorbehoedsmiddel dan een condoom gebruikt?

- Nee
- Ja, de pil
- Ja, een ander voorbehoedsmiddel (bv spiraaltje, prikpil)
- Ik weet het niet meer

Vraag 74. Als jullie geen condoom gebruikten, waar kwam dat dan meestal door?
(Je mag meer dan één antwoord geven).

- Niet van toepassing, wij gebruiken altijd een condoom
- Omdat ik het zelf niet wilde
- Omdat de ander het niet wilde
- Omdat ik niet durfde te zeggen dat ik met condooms wilde vrijen
- Omdat we teveel gedronken hadden
- Omdat we er niet aan dachten
- Omdat we elkaar vertrouwden
- Omdat we geen condooms bij ons hadden
- Omdat de pil of ander voorbehoedsmiddel werd gebruikt
- Omdat vrijen met condooms zo onhandig of moeilijk is
- Omdat wij vaste verking hadden
- Omdat vrijen met condoom niet zo lekker is
- Omdat we allebei maagd waren
- Anders

Vraag 75. Heb je wel eens, zonder dat je dat wilde, een seksuele ervaring met iemand gehad? Met een seksuele ervaring bedoelen we alles van zoenen, intiem betasten tot naar bed gaan toe.

- Ja
- Nee → Ga naar vraag 77
- Deze vraag wil ik niet beantwoorden → Ga naar vraag 77

Vraag 76. Wil je aangeven met wie je tegen je zin in een seksuele ervaring hebt gehad en waar dit gebeurde? Je mag meer dan één antwoord geven.

- Met een jongere, thuis
- Met een jongere, op school
- Met een jongere, in de buurt waar ik woon
- Met een jongere, ergens anders
- Met een volwassene, thuis
- Met een volwassene, op school
- Met een volwassene, in de buurt waar ik woon
- Met een volwassene, ergens anders
- Deze vraag wil ik niet beantwoorden

Vraag 77. Hoeveel dagen per week ga jij lopend of zelf fietsend naar school? Denk hierbij aan de afgelopen week.

- Nooit of minder dan 1 dag per week → Ga naar vraag 79
- 1 dag per week
- 2 dagen per week
- 3 dagen per week
- 4 dagen per week
- 5 dagen per week
- Ik ben afgelopen week niet naar school geweest

Vraag 78. Hoe lang ben je meestal lopend of zelf fietsend onderweg van huis naar school en van school naar huis? (tel de minuten bij elkaar op van een dag, ochtend en middag). Denk hierbij aan de afgelopen week.

- Kortere dan 10 minuten per dag
- 10 tot 20 minuten per dag
- 20 tot 30 minuten per dag
- 30 minuten tot een uur per dag
- Een uur per dag of langer

Vraag 79. Ben je lid van een (of meerdere) sportverenigingen?

- Ja
- Nee → Ga naar vraag 82

Vraag 80. Hoeveel keer per week sport je bij een sportvereniging (buiten school)? (zwemmen, voetballen, ballet, paardrijden, etc.) Denk hierbij aan de afgelopen week.

- Nooit of minder dan 1 keer per week → Ga naar vraag 82
- 1 keer per week
- 2 keer per week
- 3 keer per week
- 4 keer per week
- 5 keer per week
- 6 keer per week
- 7 keer per week
- Ik heb afgelopen week niet gesport, maar doe dat in een normale week wel

Vraag 81. Hoe lang per keer sport je meestal? Denk hierbij aan de afgelopen week.

- Korter dan een half uur per keer
- Een half uur tot 1 uur per keer
- 1 tot 2 uur per keer
- 2 tot 3 uur per keer
- 3 uur per keer of langer

Vraag 82. Hoeveel dagen per week sport je (buiten een sportvereniging om)? Denk hierbij aan de afgelopen week.

- Nooit of minder dan 1 keer per week → Ga naar vraag 84
- 1 keer per week
- 2 keer per week
- 3 keer per week
- 4 keer per week
- 5 keer per week
- 6 keer per week
- 7 keer per week
- Ik heb afgelopen week niet gesport (buiten sportvereniging om), maar doe dat in een normale week wel

Vraag 83. Hoe lang per week sport je meestal (buiten een sportvereniging om)? Denk hierbij aan de afgelopen week.

- Korter dan een half uur per dag
- Een half uur tot 1 uur per dag
- 1 tot 2 uur per dag
- 2 tot 3 uur per dag
- 3 uur per dag of langer

Vraag 84. Hoeveel dagen per week kijk je TV/DVD? Denk hierbij aan de afgelopen week.

- Nooit of minder dan 1 dag per week → Ga naar vraag 86
- 1 dag per week
- 2 dagen per week
- 3 dagen per week
- 4 dagen per week
- 5 dagen per week
- 6 dagen per week
- 7 dagen per week

Vraag 85. Hoe lang per dag kijk je meestal TV/DVD? Denk hierbij aan de afgelopen week.

- Korter dan een half uur per dag
- Een half uur tot 1 uur per dag
- 1 tot 2 uur per dag
- 2 tot 3 uur per dag
- 3 uur per dag of langer

Vraag 86. Hoeveel dagen per week zit je achter de computer / laptop / tablet / smartphone / spelcomputer (niet voor school)? Denk hierbij aan de afgelopen week.

- Nooit of minder dan 1 dag per week → Ga naar vraag 88
- 1 dag per week
- 2 dagen per week
- 3 dagen per week
- 4 dagen per week
- 5 dagen per week
- 6 dagen per week
- 7 dagen per week

Vraag 87. Hoe lang per dag zit je meestal achter de computer / laptop / tablet / smartphone / spelcomputer (niet voor school)? Denk hierbij aan de afgelopen week.

- Korter dan een half uur per dag
- Een half uur tot 1 uur per dag
- 1 tot 2 uur per dag
- 2 tot 3 uur per dag
- 3 uur per dag of langer

Vraag 88. Heb je wel eens last van oorsuizen of een piep of getik in je oren?

- Nooit → Ga naar vraag 91
- Soms
- Vaak
- Altijd

Vraag 89. Wanneer heb je daar last van? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk

- Altijd
- Na een popfestival, popconcert, houseparty of dance event
- Na een discotheekbezoek
- Na een school- of verenigingsfeest
- Na het luisteren met een hoofdtelefoon, smartphone of ipod/mp3/mp4 speler
- Na het zelf maken van muziek (bespelen instrument, spelen/zingen in band/orkest/koor/draaien als dj)
- Na het werken in lawaaiige omstandigheden
- Na het uitoefenen van een hobby/sport die met lawaai gepaard gaat (schieten, motorrijden)
- Na een andere gelegenheid, nl _____

Vraag 90. Draag je bij die gelegenheden gehoorbescherming?

- Nooit
- Soms
- Vaak
- Altijd

Vraag 91. Ben je bekend met het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG)?

- Ja, ik ben bekend met het CJG en weet dat ik er zelf ook terecht kan met allerlei vragen
- Ja, ik heb er wel eens van gehoord maar wist niet dat ik er zelf ook terecht zou kunnen
- Nee, ik heb nog nooit van het CJG gehoord → **Je bent klaar met deze vragenlijst**

Vraag 92. Heb je wel eens contact gehad met het CJG?

- Ja
- Nee, geen contact gehad → **Je bent klaar met deze vragenlijst**

Vraag 93. Op welke wijze heb je contact gehad met het CJG?

Er zijn meerdere antwoorden mogelijk

- Via de website
- Via jongerenwebsite
- Via e-mail
- Telefonisch contact
- Persoonlijk contact
- Voorlichtingsbijeenkomst/themabijeenkomst

Bedankt voor het invullen van de vragenlijst!